

VALTION VIRASTOTALO, JOENSUU

Suppea rakennushistoriaselvitys

Arkkitehtitoimisto Arto Mattila Oy
2019

Tilaaja: Senaatti-kiinteistöt

Konsultti: Arkkitehtitoimisto Arto Mattila Oy

Työryhmä:

FM Eeva Martikainen

Arkkitehti Arto Mattila

FM Nina Pelli

Arkkitehti Hannu Puurunen

ISBN: 978-952-368-014-2 (nid.)

ISBN: 978-952-368-015-9 (PDF)

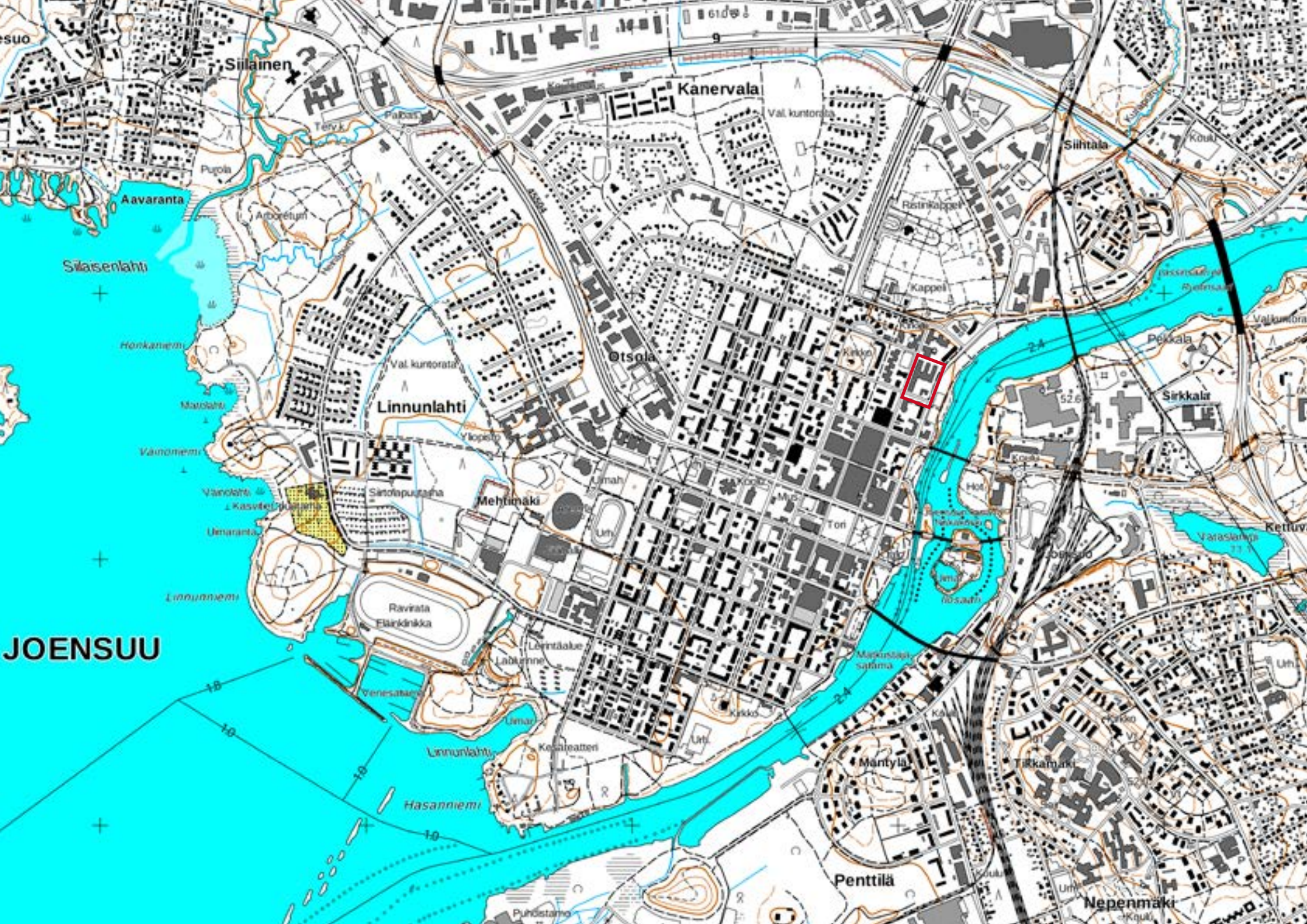
Paino: Grano Oy, Kuopio 2019

Kannen kuva: Pohjois-Karjalan museo. Kuva todennäköisesti 1960-70 -lukujen vaihteesta.

Senaatti

SISÄLTÖ

ESIPUHE	5	ARKKITEHTUURI	50
JOHDANTO	6	Virastotalo aikakautensa arkkitehtuurin edustajana	51
Kohteen perustiedot	7	Rationalistinen arkkitehtuuri	51
Kaavatiedot ja aiemmat inventoinnit	9	Sijainti ja ympäristö	52
Selvityksen tarkoitus, sisältö ja käytetyt lähteet	11	Massa ja julkisivut	53
Alkuperäispiirustuksista eri arkistoissa	12	Sisätilat	60
Linnalääneistä maaherran johtamiin lääneihin	14	Maaherran asuinrakennuksen ominaispiirteet	92
Kohti omaa lääniä	16	Sijainti ja ympäristö	92
Pohjois-Karjalan lääni perustetaan	17	Massa ja julkisivut	92
		Sisätilat	99
RAKENNUSHISTORIA	18	Rakennustapa ja tekniikka	106
Pohjois-Karjalan läänin virastotalon suunnitteluprosessi	19	Virastotalo	106
Kiireellisyysijalla yksi	19	Maaherran asuinrakennuksen rakenteet ja talotekniikka	109
Virastotalon tontti	20		
Huonetilaohjelma ja luonnokset	22	YHTEENVETO	110
Virastotalo valmistuu vuonna 1966	24	Pohjois-Karjalan läänin monumentti	111
Alkuperäiset tilat	24	Rationaalisen linjakasta	112
"Metsäisen maakunnan virastotalo"	26		
Maaherran asunto valmistuu vuonna 1967	28	LÄHTEET	114
Arkkitehti Kurt Eduart Simberg	29		
Alkuperäiset piirustukset	30		
1980- ja 1990-lukujen muutokset virastotalossa	39		
Muutokset maaherran asuinrakennuksessa	43		
Paluu entiseen	44		
2000-luvun muutokset virastotalossa	45		
Läänien loppu	49		

JOENSUU

ESIPUHE

Joensuun virastotaloa koskeva suppea rakennushistoriaselvitys on tehty Senaatti-kiinteistöjen toimeksiannosta. Työn on tilannut myyntipäällikkö Sirpa Rouhiainen ja yhteyshenkilönä on toiminut kiinteistöpäällikkö Ville Silvast.

Selvitys koskee entistä Pohjois-Karjalan läänin virastotaloa, joka on valmistunut vuonna 1966, ja sen vieressä olevaa entistä maaherran asuinrakennusta, joka on valmistunut 1967. Rakennukset tehtiin arkkitehti Kurt Simbergin laatimien piirustusten mukaan.

Selvityksen on laatinut Arkkitehtitoimisto Arto Mattila Oy, jossa vastuuhenkilönä on toiminut FM Eeva Martikainen. Sisällön selvitykseen ovat tuottaneet Eeva Martikainen, arkkitehti Arto Mattila ja FM Nina Pelli. Tehtävään on osallistunut myös arkkitehti Hannu Puurunen. Selvitys perustuu arkisto- ja kenttätöihin, jotka tehtiin toukokuussa 2019.

Kuopiossa 30.6.2019

Eeva Martikainen

Arto Mattila

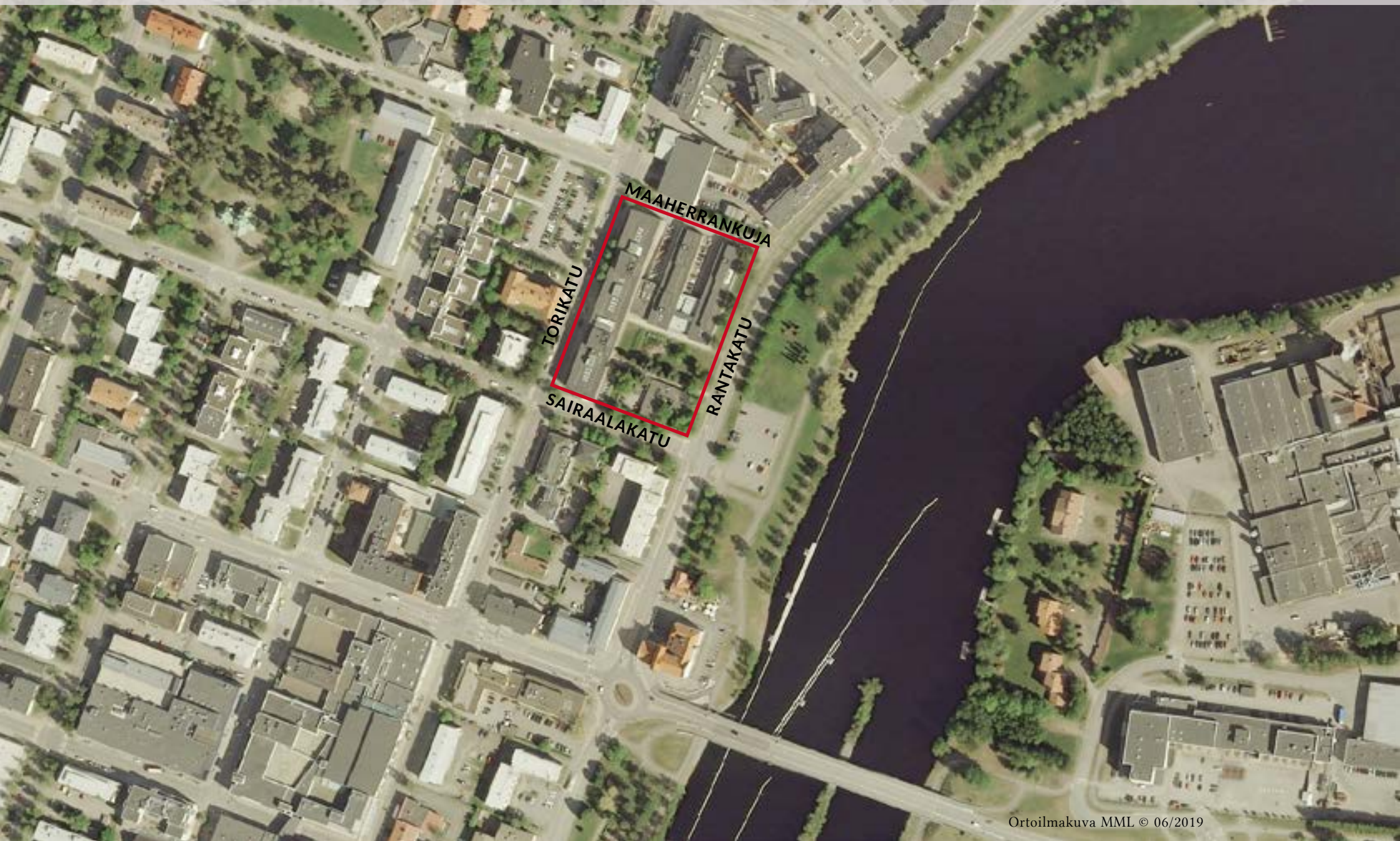
Nina Pelli

Hannu Puurunen

Selvityksen kohteena olevat rakennukset sijaitsevat Joensuun keskustan koillisosassa. Kortteli on merkitty viereisen sivun karttaan punaisella.

Kartta MML © 06/2019

JOHDANTO

KOHTEEN PERUSTIEDOT

VIRASTOTALO

Osoite: Torikatu 36

SUUNNITTELIJA JA VALMISTUSMISVUOSI

arkkitehti Kurt Simberg, 1966

RAKENNUKSEN KOKI-TUNNISTE:

301146

LAAJUUSTIEDOT:

Bruttoala: 18 688,60 brm²

Kerrosala: 13 435,00 kem²

Kokonaistilavuus: 58 500,00 m³

KÄYTTÖHISTORIA

Rakennus on ollut erilaisten valtion virastojen toimistotiloina koko historiansa ajan.

TÄRKEIMMÄT MUUTOSVAIHEET

1989-90

Arkkitetoimisto Arkve oy, Jussi Vepsäläinen,

2004-2010

Arkkitetoimisto Esa Piirainen

Selvityksen tekijä on merkinnyt viereiseen ortoilmakuvaan punaisella suorakulmiolla virastotalon korttelin, ja sitä ympäröivien katujen nimet.

MAAHERRAN ASUINRAKENNUS

Osoite: Sairaalakatu 2

SUUNNITTELIJA JA VALMISTUMISVUOSI

arkkitehti Kurt Simberg, 1967

RAKENNUKSEN KOKI-TUNNISTE:

301147

LAAJUUSTIEDOT:

Bruttoala: 440,70 brm²

Kerrosala: 425,00 kem²

Kokonaistilavuus: 1 430,00 m³

KÄYTTÖHISTORIA

Rakennus on toiminut Pohjois-Karjalan läänin maaherran virka-asuntona vuodesta 1967 lähtien. 1980-luvulta alkaen rakennus on muutettu kokous- ja toimistotiloiksi.

TÄRKEIMMÄT MUUTOSVAIHEET

1981

Kuopion ja Pohjois-Karjalan piirirakennustoimisto, 4.2.1981

2003

Arkkitetoimisto Esa Piirainen Oy, 19.3.2003

KIINTEISTÖ

Kiinteistötunnus: 167-2-6-2

Kaupunginosa: Otsola, tontti 6

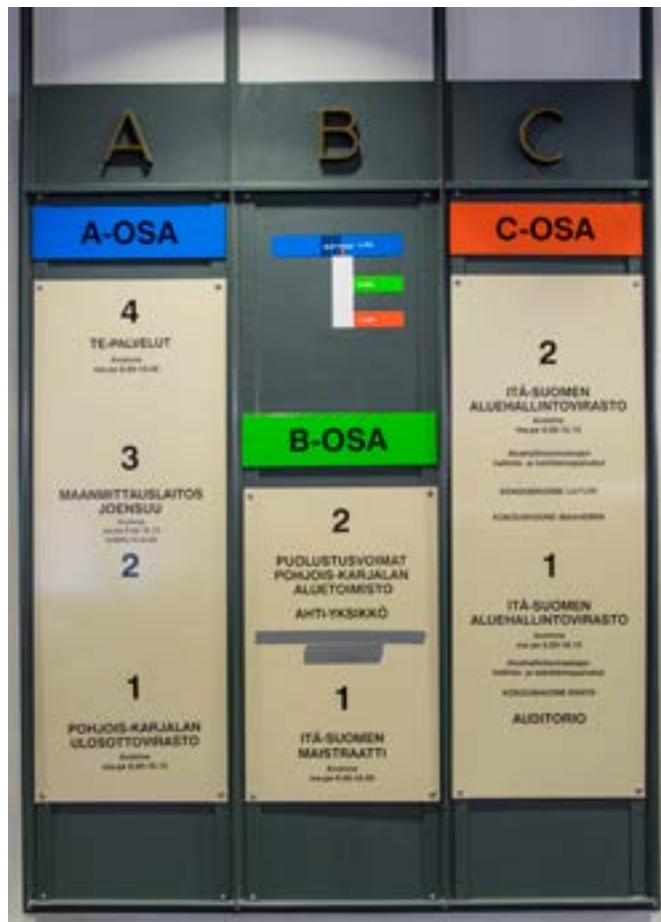
Tontin pinta-ala: 12 717,20 m²

Kiinteistön omistaja: Senaatti-kiinteistöt

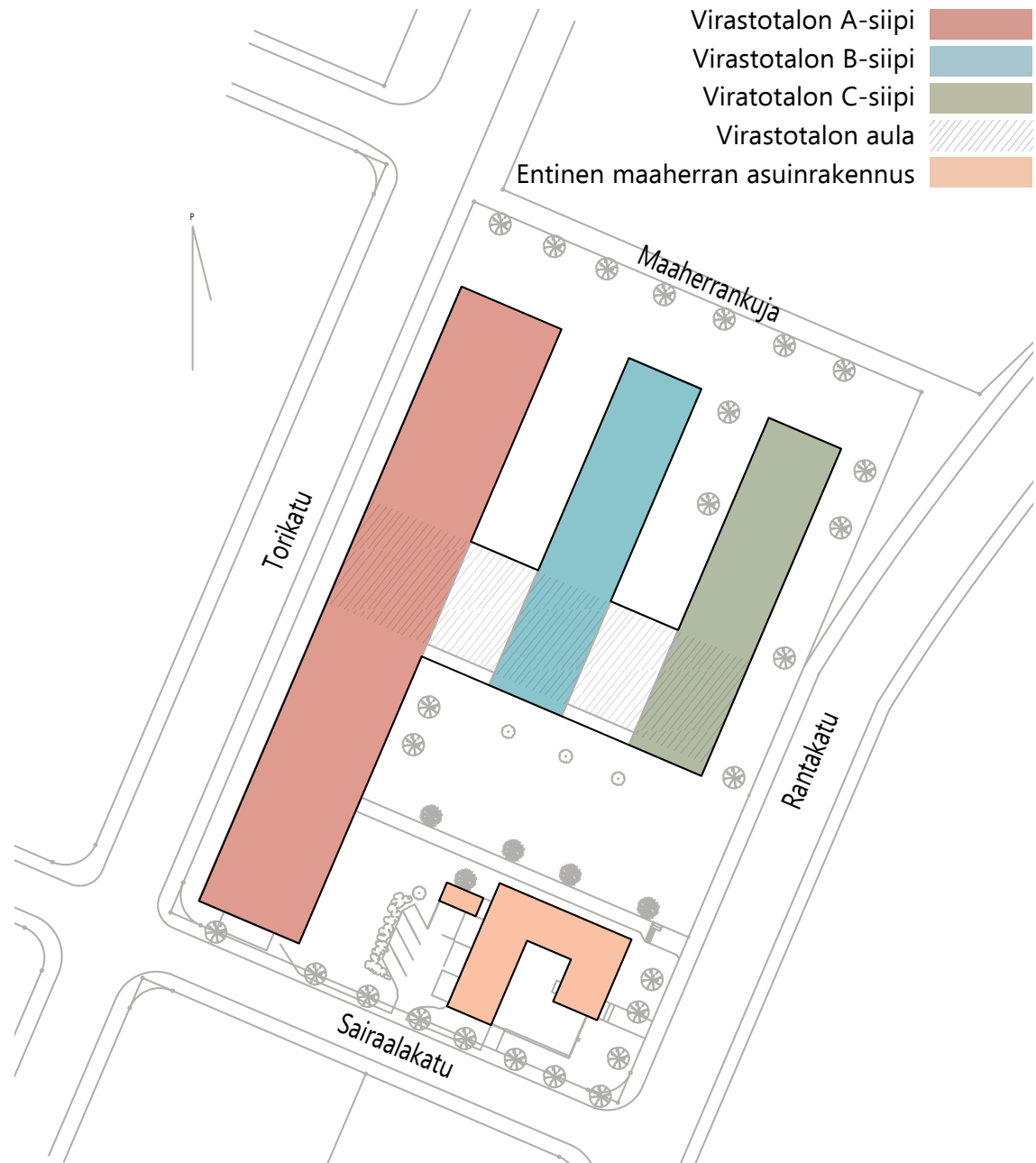
KOHTEEN NIMITYKSISTÄ:

Kohde esiintyy eri lähteissä usealla nimellä:

- Valtion virastotalo, Joensuu
- Pohjois-Karjalan lääninvirastotalo, Joensuu
- Itä-Suomen lääninhallitus, Joensuun virastotalo
- Valtion vanha virastotalo ja maaherran entinen asuinrakennus
- Vanha lääninhallituksen virastotalo ja entinen maaherran asuinrakennus

Virastotalon siivistä käytetään kirjaintunnisteita A, B ja C. Kolmea siipeä yhdistää suuri aulatilaa. Aulassa olevasta opastaulusta selviää tilojen käyttäjät nykyisin. Osa tiloista on tyhjillään.

KAAVATIEDOT JA AIEMMAT INVENTOINNIT

ASEMAKAAVA

Virastotalon ja maaherran asuinrakennuksen alueen kaava on vuodelta 1982. Kaava-alueeseen kuuluu virastotalon tontin lisäksi Torikadun toisella puolella olevassa korttelissa sijaitseva Joensuun kaupungin virastotalo. Alue on hallinto- ja virastorakennusten korttelialuetta (YH).

YLEISKAAVA

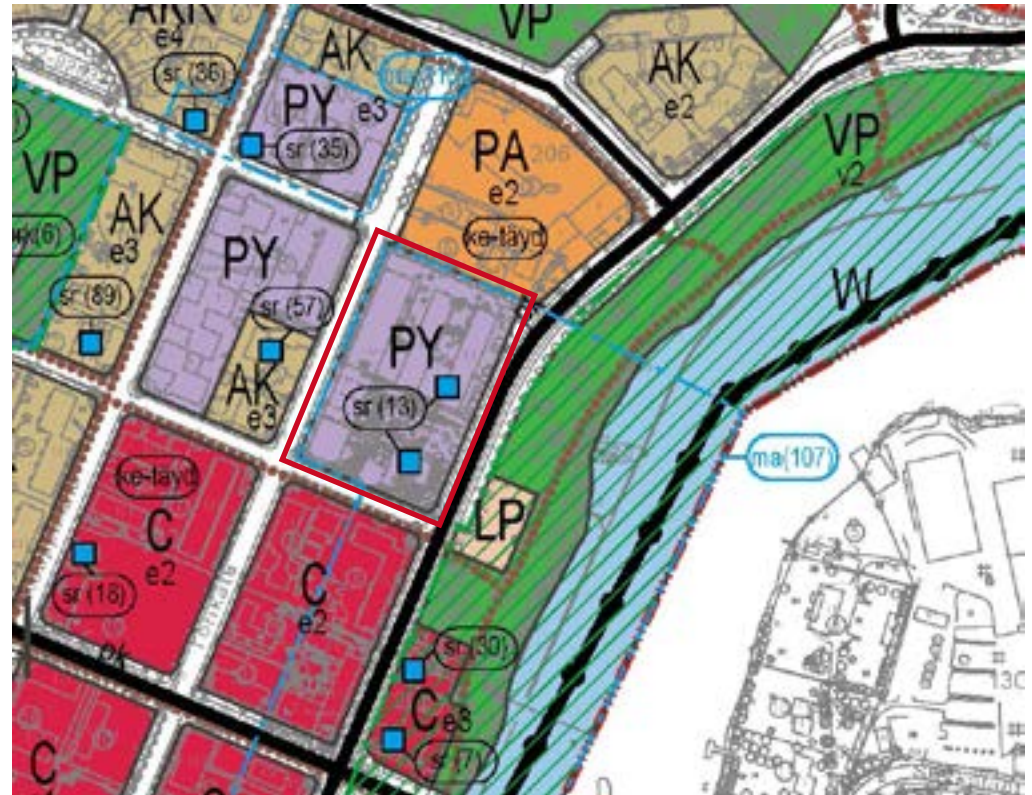
Alueella on voimassa Joensuun seudun yleiskaava 2020 (YM 29.12.2009). Yleiskaavassa kortteli on merkitty keskustatoimintojen alueeksi (C).

KESKUSTAN OSAYLEISKAAVA

Kortteli kuuluu myös Joensuun keskustan osayleiskaavan alueeseen (lainvoimainen 12.3.2015) Osayleiskaavan laadinnan yhteydessä tehtiin kulttuuri- ja rakennushistoriallinen selvitys, jossa luetteloiitiin ne rakennukset tai aluekokonaisuudet, jotka tulisi arvonsa vuoksi suojella osayleiskaavalla tai myöhemmin laadittavilla osayleiskaavaan perustuvilla asemakaavoilla. Tämän selvitystyön kohde on merkitty osayleiskaavaan merkinnällä sr-(13), joka merkitsee rakennussuojelukohdetta, jonka suojelun yksityiskohtainen toteuttamistapa ja lisärakentamismahdollisuudet ratkaistaan

Joensuun keskustan osayleiskaava (osa). Selvityksen tekijä merkinnyt punaisella suorakulmiolla kohdekorttelin. Rakennukset on merkitty sr (13) -tunnisteella.

Kaava: Joensuun teknisen viraston kaavoitus.

asemakaavatasolla. Suluissa oleva numero viittaa kohdeluetteloon, jossa kohde 13 (Valtion vanha virastotalo ja maaherran entinen asuintalo) kuuluu maakunnallisesti arvokkaiden kohteiden listaan. Luettelossa maakunnallisen arvon perusteet kuuluvat seuraavasti:

"Virastotalo ja maaherran entinen asuintalo ovat maakunnan hallintohistorian kannalta merkittäviä rakennuksia, sillä ne ovat symboloineet vuosikymmenten saatossa maakunnan omaa hallinnollista asemaa. Rakennustaiteellisesti valtion vanha virastotalo edustaa 1960-luvun hallintora-

kennusten rakentamistapaa, jota ei löydy vastaavassa mittakaavassa muualta Pohjois-Karjalasta. Kaupunkikuvallisesti virastorakennus hallitsee Torikadun maisemaa korttelin 6 osalta. Molemmat rakennukset ovat valmistuneet samana vuonna ja ne edustavat samaa arkkitehtonista tyyliä. Arkkitehtonisesti sekä historiallisesti niitä voidaan pitää yhtenä kokonaisuutena."

MAAKUNTAKAAVA

Tätä selvitystyötä tehdessä Joensuun keskusta-alueella oli voimassa vaiheittain vahvistettu (1., 2., 3. ja 4. vaihe) maakuntakaava. Pohjois-Karjalan maakuntakaava 2040 laadinta oli käynnissä, ja kaavan arvioitiin valmistuvan maakuntavaltuuston hyväksyttäväksi keväällä 2020. Vaiheissa 1 ja 3 tarkasteltiin kulttuuriympäristöjä, ja vaiheen 3 yhteydessä laadittiin *Maakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö* -selvitys. Tässä selvityksessä "Vanha lääninhallituksen virastorakennus ja entinen maaherran asuinrakennus" arvioitiin maakunnallisesti arvokkaaksi kohteeksi, jolla on historiallista, rakennushistoriallista, ja maisemakuvallista arvoa. Valmistella olevan maakuntakaavan laatimisen yhteydessä tehdään rakennetun kulttuuriympäristön (erityisesti modernin ajan rakennettu kulttuuriympäristö) selvitystyö.¹

¹ Pohjois-Karjalan maakuntaliiton nettisivut, www.pohjois-karjala.fi/maakuntakaava. Vaihemaakuntakaavan aineistot, erityisesti 3. vaihemaakuntakaavan selvitys Maakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö; Kaavoituskatsaus 2019.

AIEMMAT INVENTOINNIT

Ensimmäinen kattava rakennetun ympäristön inventointi tehtiin Joensuussa vuonna 1987. Vuonna 1991 luetteloa tarkistettiin ja vuonna 1995 luettelosta tehtiin uusi painos. Näissä raporteissa kohdetta ei mainita, koska inventointiin on otettu mukaan vain ennen vuotta 1960 valmistuneita rakennuksia, rakennusryhmiä ja aluekokonaisuuksia.

SELVITYKSEN TARKOITUS, SISÄLTÖ JA KÄYTETYT LÄHTEET

Tässä selvityksessä esitellään virastotalon rakennushistorian vaiheet ja rakennuksen ulko- ja sisäarkkitehtuurin tärkeimmät piirteet. Tavoitteena on antaa ajantasainen kuva rakennuksesta mahdollisten tulevien muutosten päätöksenteon pohjaksi.

Selvityksessä esitellään Pohjois-Karjalan läänin synty tiivistetysti ja sen virastotalohankkeen suunnitteluprosessi. Tärkeimmät muutokset- ja peruskorjausvaiheet tuodaan tiivistetysti esiin. Seuraavaksi esitellään rakennuksen ulkoarkkitehtuuri sekä sisätilat tilatyypeittäin. Myös entisen maaherran asuinrakennuksen arkkitehtuurin ominaispiirteet esitellään tiivistetysti. Rakennusten rakennustapaa ja tekniikkaa käydään läpi yleispiirteisesti. Lopuksi esitetään yhteenveto, jossa käsitellään rakennuksen arvoja. Selvityksessä ei esitetä kaavioita rakennuksen säilyneisyydestä tai tilojen käytön muutoksista.

Selvityksen tekemistä varten on käyty tutkimassa Joensuun kaupungin keskusarkistossa alkuperäisiä pääpiirustuksia. Joensuun rakennusvalvonnassa on käyty tutkimassa rakennuslupa-aineisto. Kansallisarkistossa rakennushallituksen kokoelmissa on kopiot Kurt Simbergin alkuperäisistä vuoden 1963 pääpiirustuksista sekä 1980-luvun lopun peruskorjausvaiheesta. Lisäksi käytiin tutkimassa Kansallisarkiston Joensuun toimipisteellä

Pohjois-Karjalan lääninhallituksen arkistoa joiltain osin. Sieltä löytyi esimerkiksi Kurt Simbergin luonnospiirustukset kellarista ja ensimmäisestä kerroksesta vuodelta 1961.² Lisäksi tietoja on saatu Senaatti-kiinteistöjen arkistoista. Arkkitehtuurimuseossa olevassa arkkitehti Kurt Simbergin piirustuskokoelmassa on myös tämän kohteen piirustuksia, mutta kokoelma on järjestämätön.

Selvityksessä käytetyissä arkistoissa ei ollut alkuperäisiä rakennepiirustuksia tai työselityksiä. Rakennetapa ja -tekniikka osio perustuu pääosin paikan päällä tehtyihin havaintoihin ja yleiseen 1960-luvun rakennustapaan.

Tärkeimmät kirjalliset lähteet ovat olleet Jaana Juvosen *Pohjois-Karjalan lääninhallitus 1960-1997* ja Esko Järvelinin *Pohjois-Karjalan lääni 1960-1985*. Lisäksi Markus Mannisen *Valtion virastotalot 1809-1995* on ollut hyvä lähde taustoitamaan virastotalojen rakentamisen historiaa Suomessa.

Todennäköisesti virastotalokorttelin rakentamisesta ja valmistumisesta on kirjoitettu Joensuun alueen sanomalehdissä, mutta 1960-luvun sanomalehtiä ei vielä ole selattavissa

digitaalisessa muodossa, ja tämän selvitystyön resurssien puitteissa ei ollut mahdollista selata lehtien mikrofilmejä läpi. Mahdollisia sanomalehtiä, joissa asiaa on voitu käsitellä ovat esimerkiksi Karjalainen, Karjalan Maa, Pohjois-Karjala tai Kansan Sana.

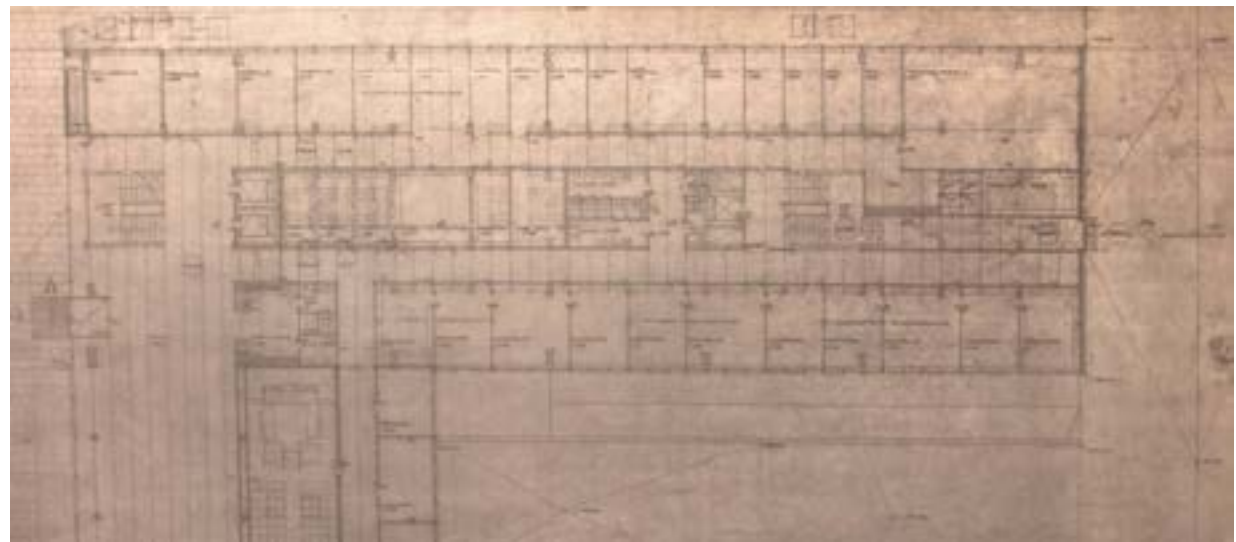
2 Virastotaloa koskevia asiakirjoja on Pohjois-Karjalan lääninhallituksen yleisen osaston arkistossa nimikkeissä lc:1 ja lc:2 : Valtion virastotaloja ja poliisiasemia koskevat piirustukset (1957–1978).

ALKUPERÄISPIIRUSTUKSISTA ERI ARKISTOISSA

Alkuperäispiirustusten sarjoja on useammasa arkistossa ja niiden päiväykset poikkeavat hieman toisistaan. Tässä esitellään piirustussarjat säilytyspaikoittain mahdollisten jatkossa tehtävien lisäselvitysten tai tiedonhankinnan pohjaksi. Pohjois-Karjalan läänin virastotalon alkuperäisiä pääpiirussarjoja on Senaatti-kiinteistöjen arkistossa, Joensuun kaupungin keskusarkistossa sekä Kansallisarkistossa Rakennushallituksen kokoelmassa, ja lisäksi todennäköisesti Arkkitehtuurimuseon arkistossa. Senaatti-kiinteistöjen sarjassa ei ole alkuperäisiä julkisivupiirustuksia ja rakennushallituksen kokoelmissa olevat muoviset kopiot ovat osittain laadultaan melko heikkoja. Tähän selvitykseen skannautettiin Joensuun kaupungin keskusarkistossa olevasta sarjasta rakennuksen pohjapiirustukset, julkisivupiirustukset ja yksi leikkauspiirustus. Tämä sarja on päivätty 30.5.1963. Joitain muutoksia tämän jälkeen tehtiin, mutta pääpiirteissään piirustukset pitivät paikkansa. Vuoden 1963 piirustuksissa on vielä piippu ja kattilahuone, mutta suunnitelmien edetessä rakennukseen tehtiin kaukolämpö. Toinen ero virastotalon osalta on A-siiven ensimmäisen kerroksen päädyn huonejärjestys. Vuoden 1963 piirustuksessa sii-

SENAATTI-KIINTEISTÖJEN ARKISTO

Piirustusno	Piirustuksen sisältö	Mittakaava	Päivämäärä
112-2	POHJA, KELLARIKERROS	1:100	25.10.1964
	VÄESTÖNSUOJA	1:100	25.5.1964
112-3	POHJA, 1. KRS	1:100	25.10.1964
	PIHAMAAT	1:100	28.9.1964
112-4	POHJA 2. KRS	1:100	25.6.1964
	KATONKALTEVUUDET	1:100	28.10.1964
112-5	POHJA 3. KRS	1:100	25.6.1964
	KATONKALTEVUUDET	1:100	28.10.1964
112-6	POHJA 4. KRS	1:100	3.6.1964
	POHJA ULLAKKO	1:100	26.10.1964

Kuva Kansallisarkiston rakennushallituksen kokoelmissa olevasta ensimmäisen kerroksen muoville kopioidusta piirustuksesta. Piirustuskopiot ovat osin vaikeasti luettavia. Piirustus on päivätty 25.6.1964. KA.

ven kaksoiskäytävä jatkuu päätyyn asti, mutta 25.6.1964 päivätyssä piirustuksessa päädyssä on toimistohuoneita suurempi "testaussali" ja sisäänkäynti ja siihen liittyvä käytävä on järjestetty erilailla kuin vuoden 1963 piirustuksessa. Kaikissa mainituissa piirustussarjoissa näkyy myös maaherran asuinrakennuksen kellarikerros, mutta se ei toteutunut, vaan kaikki tilat tehtiin yhteen kerrokseen.

KANSALLISARKISTO, RAKENNUSHALLITUS II

Piirustusno	Piirustuksen sisältö	Mittakaava	Päivämäärä
112-1	ASEMAPIIRROS	1:500	19.11.1964
112-2	POHJA, KELLARIKERROS	1:100	25.10.1964
112-3	POHJA, 1. KRS	1:100	25.6.1964
	PIHAMAAT	1:100	28.9.1964
112-4	POHJA, 2. KRS	1:100	25.6.1964
	KATONKALTEVUUDET	1:100	28.10.1964
112-5	POHJA, 3. KRS	1:100	25.6.1964
	KATONKALTEVUUDET	1:100	28.9.1964
112-6	POHJA, 4. KRS	1:100	3.6.1964
112-7	POHJA, ULLAKKO	1:100	26.10.1964
112-8	JULKISIVU LÄNTEEN	1:100	25.6.1964
112-9	JULKISIVU POHJOISEEN	1:100	25.6.1964
112-10	JULKISIVU ITÄÄN	1:100	25.6.1964
112-11	JULKISIVU LÄNTEEN	1:100	25.6.1964
112-12	LEIKKAUS A-A	1:100	25.6.1964
112-13	LEIKKAUS B-B	1:100	25.10.1964
112-14	LEIKKAUS C-C	1:100	25.6.1964
112-15	LEIKKAUS D-D	1:100	25.10.1964
112-16	LEIKKAUS E-E	1:100	25.6.1964
112-17	LEIKKAUS F-F	1:100	25.6.1964
112-18	LEIKKAUS G-G	1:100	25.6.1964
112-19	LEIKKAUS H-H	1:100	25.6.1964

LINNALÄÄNEISTÄ MAAHERRAN JOHTAMIIN LÄÄNEIHIN

Läänijärjestelmän luomisen juuret ulottuvat pitkälti keskiaikaan, jolloin valtakuntien hallinnosta paikallistasolla vastasivat linnanhererrat. Ruotsi-Suomen hallinto sai uuden pohjan vuonna 1634, jolloin sotilas- ja siviilihallinto erotettiin toisistaan. Valtakuntaan perustettiin läänit. Tosin uusi hallitusmuoto ei sisältänyt kuitenkaan kovin paljoa uutta, vaan pääosin vahvistettiin voimassa ollut hallinnollinen käytäntö. Valtakunnan päämaat jaettiin Tukholman kaupunkiin ja 23 lääniin, joissa kussakin oli maaherra. Tästä lähtien läänit ja läänijako kokivat muutoksia useaan otteeseen.

Kuningas Kustaa III vieraili Suomessa vuonna 1775. Matkan tulos oli Suomen aluehallinnon uudistaminen. Nimitettiin Savon ja Karjalan lääni, jonka keskuspaikaksi tuli Kuopio. Lähes kaksi vuosisataa kesti ennen kuin monien eri vaiheiden ja yritysten kautta Pohjois-Karjala sai oman läänin. Esko Järvelin kirjoittaa teoksessaan Pohjois-Karjalan lääni, Lääninhallinnon syntyvaiheet ja lääninhallituksen toiminta vuosina 1960 – 1985: *”Tuona pitkänä odotuksen aikana elettiin Pohjois-Karjalassa savolaisen ikeen alla, väliin enemmänkin kuin vertauskuvallisesti.”* Vuonna 1831, jolloin oltiin jo pitkän aikaa oltu Venäjän vallan alla, läänin nimi lyhennettiin Kuopion lääniksi, pääkaupunkinsa nimen mukaisesti. Tämä eittämättä herätti karjalai-

sisä kiukkua. Uutta toivota karjalaiset saivat, kun kenraalikuvernööri F.W.R. von Berg vieraili muun muassa Joensuussa vuonna 1857. Aluehallinnon uudistaminen oli vireillä ja sen mukaan Joensuusta tulisi yhden uuden läänin keskus.³

Vuosikymmenen lopulla senaatti teki esityksen keisarille Karjalan läänin perustamisesta. Näin olisi Viipurin läänin ohella itäisen Suomen asiat tulleet kahden läänin hoitoon. Suunnitelma ei kuitenkaan toteutunut sen kaatuessa kalliisiin kustannuksiin ja nälkävuosiin 1860-luvulla. Suomen alueelliseen hallintoon oltiin erittäin tyytymättömiä yleisestikin ja karjalaisia hankaloitti se, että aluehallinnon asioissa oli mentävä Kuopioon, kun kulkuyhteydetkin olivat hankalat.⁴

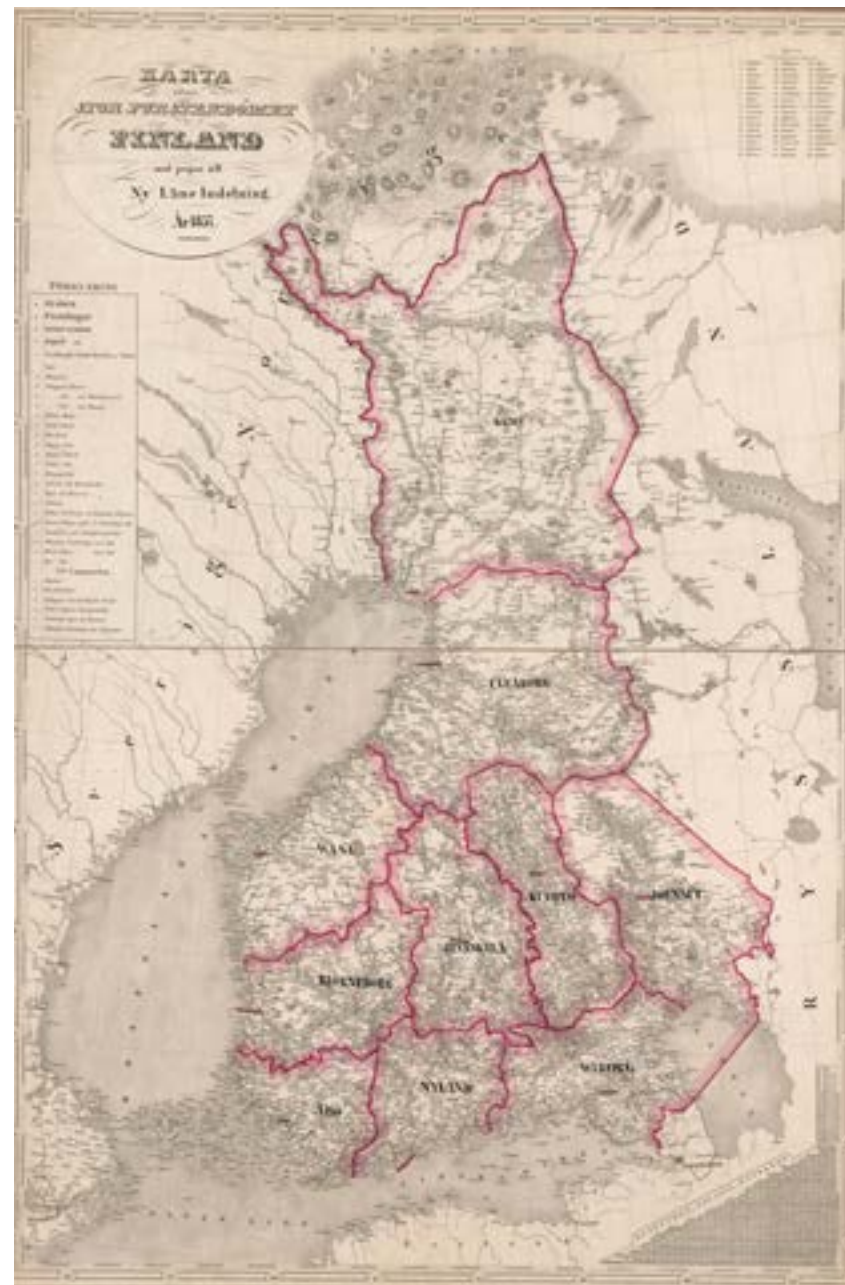
³ Järvelin 1985, 11.

⁴ Järvelin 1985, 13–14.

Kuopion lääninhallitus ei sortanut Pohjois-Karjalaa ja pitäytyi toimitaan tasapuolisuudessa eri alueiden suhteen. Mutta ongelmat olivat syvällä jo senkin vuoksi, että kaksi historiallisesta taustastaan erilaista maakuntaa olivat yhden hallinnon alla. Läänin laajuuden vuoksi varsinainen hallintotoimi kärsi. Virkamiehillä ei ollut mahdollisuuksia perehtyä alueen oloihin satojen kilometrin päähän läänin keskustasta. Kuopion läänin maaherraina eli kuvernööreinä oli myös pohjoiskarjalaisia kuten Tohmajärvellä syntynyt A. A. Järnefeldt 1884 – 1888 ja Juuan lukkarin poika E. W. Stenius 1905 – 1911. Toisen maailmansodan jälkeen lääniä hallitsivat maaherrana pielisjärveläinen Lauri Riikonen ja luterilaisen hiippakunnan piispana tohmajärveläinen Eino Sormunen.⁵

⁵ Juvonen, 1997, 14–15.

Suunnitelma Suomen lääneistä vuodelta 1857. Joensuu on merkitty yhden läänin pääkaupungiksi. KA, Yleiskartat

KOHTI OMAA LÄÄNIÄ

Suomen aluehallinnon uudistamista alettiin suunnitella itsenäistymisen jälkeen. Suunnittelukomitea ehdotti läänien lukumääräksi 11 ja yksi niistä olisi Karjalan lääni, pääpaikkanaan Joensuu. Suunnitelman pohjalta syntyi hankala tilanne, joka jopa johti epäasiallisuuteen kilpailusta Joensuun ja Sortavalan välillä läänin pääkaupungista. Lopullinen komitean mietintö valmistui vuonna 1923 ja läänin nimeksi oli päätetty Pohjois-Karjalan lääni. Mietinnössä todettiin, että kuuluminen Kuopion lääniin oli ”epäkohta ja luonnottomuus”, koska heimoraja ja huonot liikennetytiedet erottivat läänin osat toisistaan. Lisäksi Savo ja Pohjois-Karjala muodostivat selkeästi omat talousalueet, eikä niillä yleisen käsityksen mukaan ollut muuta yhteyttä kuin maa-herra ja lääninvankila. Joensuun kaupunki toimi aktiivisesti läänihankkeen puolesta lahjoittaen jo tulevan lääninhallituksen paikaksi arvokkaan korttelin. Kuopion läänin itäosan erotti muusta läänistä myös läänin raja-asema. Eduskunnassa oli hyväksytty vuonna 1925 rajaseutuohjelma, jolla pyrittiin rajaseutujen sivistyksellisten, taloudellisten sekä liikenteellisten olojen parantamiseen. Rajaseutujen kehityksen edellytyksenä pidettiin valtion tukitoimia. Rajaseudun kehittämisenä oli myös tärkeä poliittinen tavoite suhteessa Neuvosto-Venäjään. Ohjelma olisi tukenut oman läänin perustamista mutta 1930-luvun pulavuodet estivät toteutuksen.⁶

⁶ Juvonen, 1997, 16–18.

Joensuulainen kansanedustaja Antti Kukkonen ilmaisi kantansa oman läänin perustamisen puolesta vuonna 1923 näin: ”Älkööt toki suhteemme Savoan ja savolaisiin särkyä siitä, että pyrimme eri lääniksi. Me sopeudumme mainiosti savolaisiin. Kuinka voisi toisin ollakaan kun me... olemme samaa sukujuurta, yksiä Pulliaisia, kuten kansanomaisesti sanotaan... Luonnollinen vedenjakaja erottaa toisistaan Pohjois-Savon ja Pohjois-Karjalan, joiden kesken nimenomaan tämän takia ei ole syntynyt samaan lääniin kuulumisesta huolimatta lähempää yhteyttä”.⁷

Pohjois-Karjalan Maakuntaliitto ry perustettiin vuonna 1936. Seuraavana vuonna järjestettiin maakuntapäivät, jotka toimivat propagandatilaisuutena omalle läänihankkeelle. Kuopiosta oli tullut ehdotuksia koko läänin yhteisestä maakuntaliitosta, mutta Pohjois-Karjalassa pidettiin tärkeänä oman alueen yhtenäisyyttä. Tulevat sodat vaikuttivat läänihankkeeseen, vaikka koko 1940-luvun ajan oli eduskunnassa esillä Pohjois-Karjalan läänin perustaminen. Myös uuden, sotien jälkeisen valtakunnanrajan tuomat muutokset nostivat esille aluehallinnon kysymyksiä. Valtion taloustilanne sotien jälkeen vaati kuitenkin muihin asioiden hoitamiseen keskittymistä kuin aluehallintoa koskeviin kysymyksiin. Lokakuussa 1950 valtioneuvosto asetti Pohjois-Karjala -komitean tutkimaan rajamaakunnan taloudellisia oloja

⁷ Juvonen, 1997, 18.

ja esittämään toimenpidesuunnitelmia olojen parantamiseksi. Komitea jätti mietintönsä kahdeksan vuoden työskentelyn jälkeen.⁸

⁸ Juvonen, 1997, 18–19.

POHJOIS-KARJALAN LÄÄNI PERUSTETAAN

Jälleen kerran jatkui pohjoiskarjalaisten yrittäminen oman läänin perustamiseksi. Pohjoiskarjalaiset ja keskisuomalaiset kansanedustajat tekivät aloitteen uusien läänien perustamiseksi vuonna 1954. Lieksalaissyntyinen Kuopion läänin maaherra Lauri Riikonen oli valmis jakamaan Kuopion läänin. Riikonen kiirehti sisäministeriötä asiassa. Eduskunta hyväksyi lain läänien määrästä toukokuussa 1956. Pohjois-Karjalan lääni aloitti toimintansa 1.3.1960. Uuden läänin kunniaksi Joensuun kaupunki ja maakuntaliitto järjestivät juhlan kaupungintalon juhlasalissa.⁹

Uusi lääni toi alueelle uusia väliportaan hallintoviranomaisia. Tärkeimpänä niistä oli lääninhallitus. Sen ohella useat muut valtion piirihallintoviranomaiset aloittivat toimintansa: maanmittauskonttori, rikospoliisikeskus, sosiaalihuollon piiritarkastaja sekä eläinlääkäri. Ennestään Pohjois-Karjalan läänin alueella olivat toimineet tie- ja vesirakennushallinnon piiri, maanviljelysinööripiiri, VR:n liikennejakso sekä maanviljelysseura ja metsänhoitolautakunta. Uuden läänin ensimmäisessä vuosikertomuksessa kuvataan alkuaikoina käytössä olleita tiloja näin: *"Lääninhallituksen tilapäiseksi sijoituspaikaksi täyskorjattiin Joensuun vanha kaupungintalo, jossa lääninhallituksen yleinen osasto ja lääninkonttori toimivat.*

*Läänin maanmittauskonttori, rikospoliisikeskus ja lääninrakennustoimisto sijaitsevat Keskusosakeliike Hankkijan omistamassa talossa. Vireillä on uuden, melko huomattavaa suuruusluokkaa olevan Pohjois-Karjalan läänin virastotalon rakentaminen, jotta valtion virastot voitaisiin sijoittaa keskitetysti ja niiden kohtuullisia virastuhuoneistoille asettamia vaatimuksia tyydyttäviin huoneistoihin."*¹⁰ Vanha kaupungintalo, johon vuosikertomuksessa viitataan on niin sanottu Mustosen talo Koskikadun ja Rantakadun kulmassa, joka on rakennettu vuonna 1870 kauppias A. J. Mustoselle. Joensuun kaupungintalona se toimi ennen kuin Eliel Saarisen suunnittelema kaupungintalo valmistui vuonna 1914.¹¹ Kuopiosta tulleet työntekijät aloittivat työnsä puutteellisesti kalustetuissa tiloissa. Puhelimia ja kirjoituskoneita oli lainattu kaupungilta. Joensuusta valittu henkilökunta aloitti työn hieman myöhemmin talossa.¹²

¹⁰ Pohjois-Karjalan lääninhallituksen vuosikertomus 1960, KA, Joensuu.

¹¹ Piiparinen 2011, 9, 23.

¹² Juvonen, 1997, 19–23.

Koskikatu 1, Pohjois-Karjalan lääninhallituksen toimitalo vuosina 1960–1966

Pohjois-Karjalan lääninhallituksen arkistossa Lääninhallituksen valokuvat -kokoelmassa on valokuva-albumi, jossa on kaksi kuvaa ns. Mustosen talosta, jossa lääninhallitus toimi vuosina 1960–1966. KA, Joensuu.

⁹ Juvonen, 1997, 19–23.

RAKENNUSHISTORIA

Pohjois-Karjalan lääninvirastotalo koillisesta kuvattuna todennäköisesti 1960- ja 1970 -lukujen vaihteessa. Kuva: Pohjois-Karjalan museo.

POHJOIS-KARJALAN LÄÄNIN VIRASTOTALON SUUNNITTELUPROSESSI

KIIIREELLISYYSIJALLA YKSI

Pohjois-Karjalan läänin virastotalon rakentaminen sijoittuu suomalaisen virastotalorakentamisen huippukauteen, joka oli 1950-luvulta 1970-luvulle. Valtion virastotalon käsite syntyi 1950-luvulla, jolloin valtion eri toimistoille ja kanslioille alettiin rakentaa yhteisiä toimitaloja. Saman katon alle voitiin sijoittaa esimerkiksi lääninhallitus, poliisi, posti ja verotoimisto. Lisäksi lääninhallitukset saivat 1950-luvulla enemmän vastuualueita, joten lääninhallinnon tiloihin alkoi kuulua toimistohuoneita kaavoitukseen, liikenteeseen, sosiaali- ja terveyspalveluihin tai rakentamiseen liittyen. Sotien jälkeen valtion virastojen rakentamista sääteli kulkulaitosten ja yleisten töiden ministeriön alainen rakennustoimikunta. Vuonna 1959 toimikunnan tilalle perustettiin Valtion Rakennusohjelmatoimikunta. Sen tehtävänä oli ottaa kantaa rakennushankkeiden kiireellisyyteen, tarpeellisuuteen ja huonetilaohjelmaan.¹³

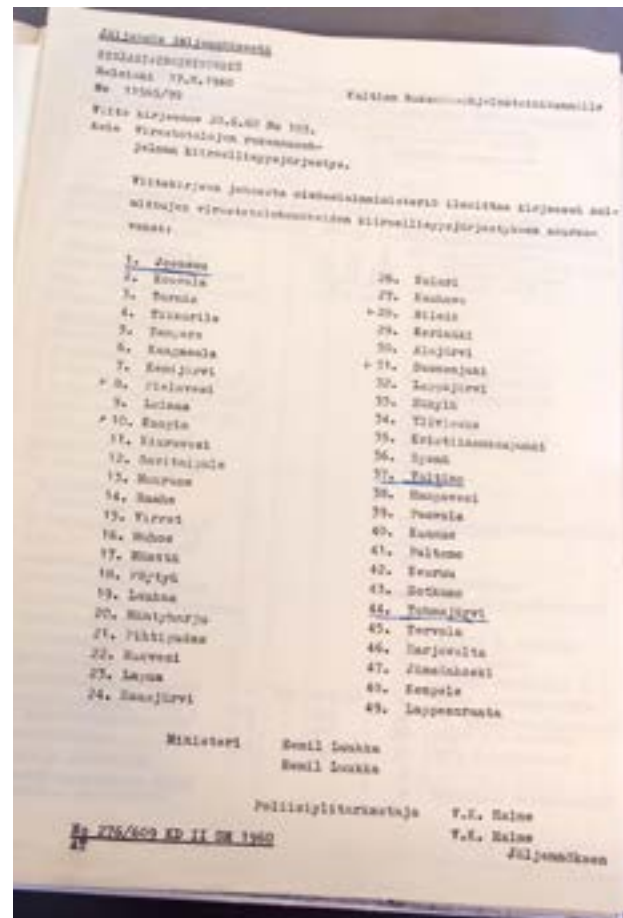
1950- ja 1960-lukujen vaihteessa virastojen rakentamistarve oli suuri. Valtion keskushallinto tarvitsi kuudelle keskusvirastolle tilat: Maanmittaushallitukselle, Tie- ja vesirakennushallitukselle, Tullihallitukselle, Metsähallitukselle,

Tilastolliselle päätoimistolle ja Lääkintöhallitukselle. Lisäksi useilla lääneissä olevilla virastotaloilla oli laajennustarve. Kaksi kokonaan uutta lääniä, Pohjois-Karjalan ja Keski-Suomen läänit tarvitsivat virastot hallintokaupunkiinsa Joensuuhun ja Jyväskylään.¹⁴

Valtion Rakennusohjelmatoimikunta pyysi eri hallinnonaloilta kiireellisyysjärjestyksiä virastotalojen rakentamisen suhteen, ja Sisäasiainministeriö kirjelmöi oman järjestyksensä toimikunnalle elokuussa vuonna 1960. Siinä kiireellisyysjärjestyksessä ensimmäisenä on Joensuun virastotalohanke. Yhteensä listalla on 49 paikkakuntaa, jotka olivat vielä vailla valtion virastotaloa.¹⁵

¹⁴ Manninen 2018, 37.

¹⁵ Virastotalojen rakennusohjelman kiireellisyysjärjestys, Sisäasiainministeriö 17.8.1960. KA, Joensuu.

Kansallisarkiston Joensuun toimipisteessä olevassa Pohjois-Karjalan lääninhallituksen yleisen osaston arkistokonaisuudessa oleva kiireellisyysjärjestys virastotalohankkeista. Järjestys on Sisäasiainministeriössä laadittu, ja se on lähetetty 17.8.1960 Valtion Rakennusohjelmatoimikunnalle. KA Joensuu.

¹³ Manninen 2018, 3, 24–27; Kujala 1986, 80.

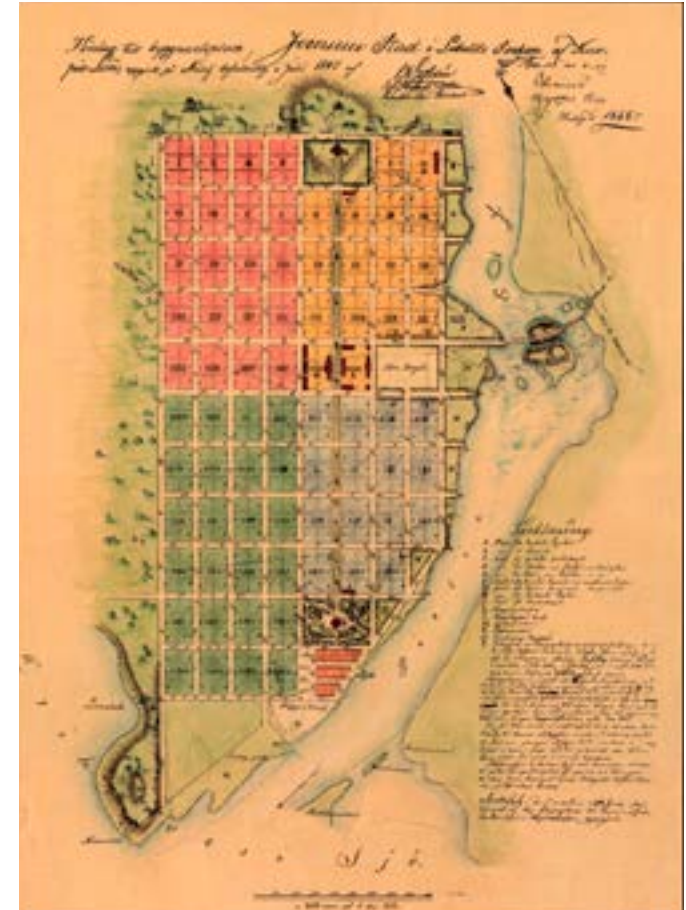
VIRASTOTALON TONTTI

Joensuun keskustan osayleiskaavaa tehtäessä laadittiin kulttuuri- ja rakennushistoriallinen selvitys, jossa käydään seikkaperäisesti läpi Joensuun kaavoittamisen historia ja keskustan rakentamisen vaiheet kaupungin perustamisesta 1960-luvulle asti. Sitten virastotalon rakentamispaikaksi tullut toisen kaupunginosan kortteli 6 kuului jo keskustan ensimmäiseen vuonna 1848 kaavoitettuun alueeseen. Alue oli merkitty silloin sairaalan käyttöön, vaikka varsinaiset sairaalarakennukset valmistuivat vasta 1896.¹⁶ Ilmeisesti kortteli jäi pois sairaalakäytöstä 1950-luvun alussa, kun Pohjois-Karjalan keskussairaalan uusi rakennus valmistui vuonna 1953 Joensuun Niivaaraan.¹⁷

Todennäköisesti virastotalon paikka on ratkaistu melko yksimielisesti ja ilman polemiikkia. Pääasiassa Joensuun keskustakorttelit oli jaettu neljään tai kuuteen tonttiin, mutta valtion omistaman sairaalan käytössä ollut alue oli koko korttelin kokoinen ja siten sopiva suuralle virastotalolle. Pohjois-Karjalan lääninhallituksen kirjeessä sisäasiainministeriölle 14.5.1960 kerrotaan, että "[...] neuvottelutilaisuudessa todettiin lisäksi, että tarpeelliset huoneisto-

*tilat voitaisiin ilmeisesti rakentaa valtion omistamalle entiselle Joensuun yleisen sairaalan tontille, joka käsittää Tori- Ranta- ja Sairaalakatuja rajoittaman koko korttelin, pinta-alaltaan noin 12 733 m².*¹⁸

Tontin mittausta suoritettiin syksyllä 1963 ja samalla sen hoito ja hallinta siirtyi sisäasiainministeriöltä rakennushallitukselle.¹⁹

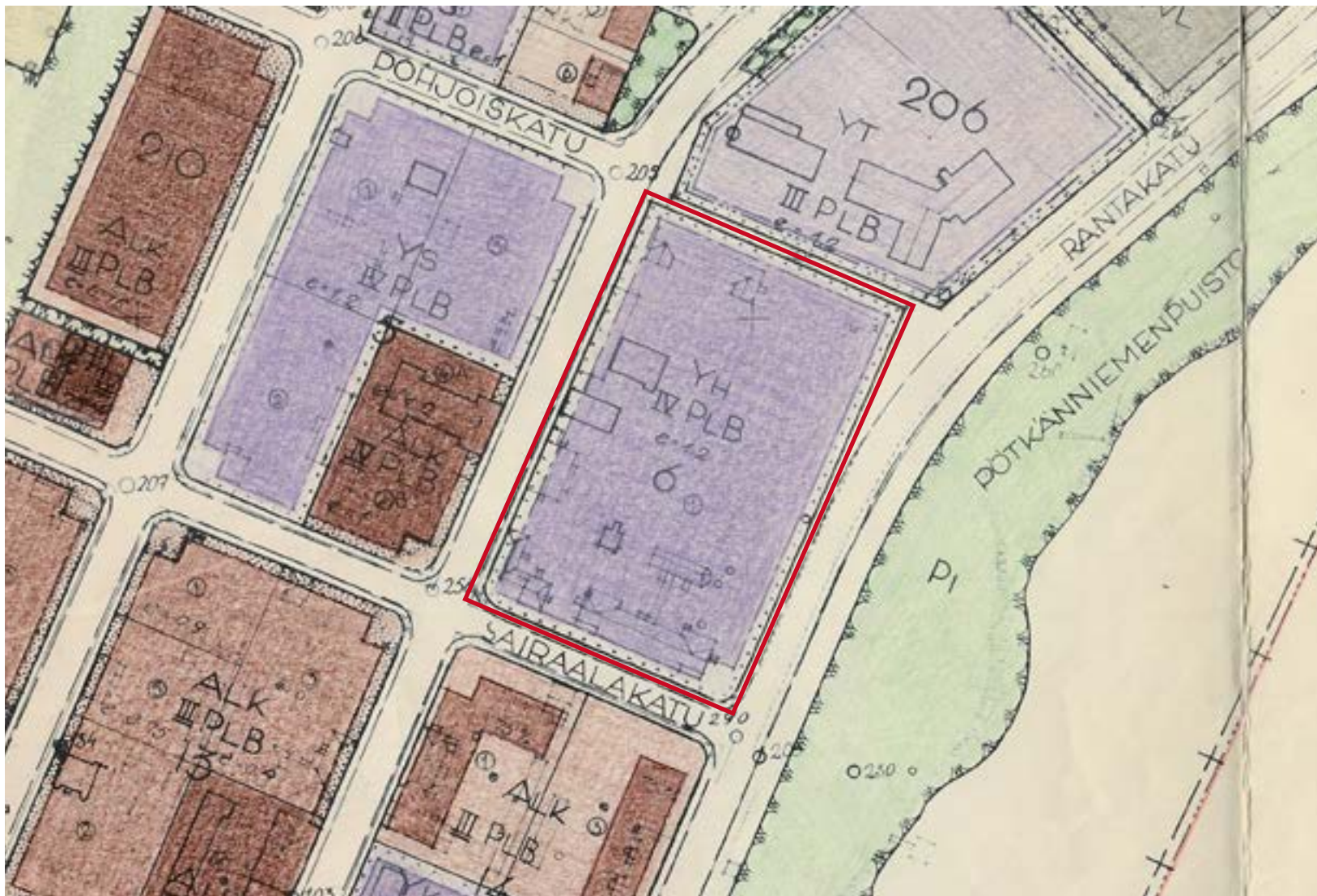
Joensuun keskustan ensimmäinen kaava vuodelta 1848. Kaavan laati Claës Wilhelm Gylden. Selvityksen tekijä on lisännyt punaisen kehysten II kaupunginosan kortteliin numero 6. Kortteli oli varattu sairaalan käyttöön, ja myöhemmin sille rakennettiin Pohjois-Karjalan läänin virastotalo. Asemakaavassa kortteli on merkitty tunnuksella B= Plats för Lasarett. Kaava: Joensuun teknisen viraston kaavoitus.

16 Piiparinen 2011, 12–15; Könönen 1904, 271.

17 www.pkssk.fi/historiaa.

18 N: 395 A, Läninhallituksen toimesta on kerätty...14.5.1960. KA, Joensuu.

19 Jäljennös pöytäkirjasta 9.10.1963. JORV.

Joensuun keskustan kaupunginosien I ja II asemakaavamuutos vuodelta 1962 (osasuurennos). Tässä kaavassa II kaupunginosan kortteli numero 6 on saanut merkinnän YH, jonka määräyksen mukaan alue on "Korttelialue, jolle saa rakentaa vain hallinto- ja virastorakennuksia. Rakennuksiin saa sijoittaa asuinhuoneistoja vain sellaista henkilökuntaa varten, jonka alituinen paikallaolo on kiinteistön hoidon kannalta välttämätöntä. Tontin rakentamaton osa on maistraatin hyväksymän suunnitelman mukaan istutettava ja puistomaisessa kunnossa pidettävä." Tontilla näkyvät vielä vanhat sairaalan puurakennukset. Selvityksen tekijä on merkinnyt punaisella ääriivillä tontin nro 6 sijainnin. Kartta: Joensuun teknisen viraston kaavoitus.

HUONETILAOHJELMA JA LUONNOKSET

Virastotalojen huonetilaohjelmat laadittiin 1960-luvun alussa yleisesti niin, että eri virastot laativat listan tilatarpeistaan viralliselle lomakkeelle.²⁰ Myös Joensuun virastotalon rakentamiseksi selvitettiin läänin- ja piirihallintoviranomaisten kesken eri toimijoiden tilatarpeita. Lääninhallitus keräsi tilaston eri toimijoiden tarvitsemista neliöistä. Toukokuun 31. päivä vuonna 1960 päivätyssä tilastossa kaikkien virastotilojen tarve on 10 915 m², ja koska kaupungissa oli jo ennestään valtion omistamia huonetiloja 3 378 m², tilatarpeeksi tuli 7 537 m². Kun tähän lukuun lisättiin käytävät ym. tilat (25 %) saatiin yhteensä 9 044 m².²¹

Kun kyse oli monikäyttäjäisestä virastotalosta, suunnitteluprosessiin kuului lausuntokierrokset ja siksi eri toimijoiden tilantarve täsmentyi suunnittelun edetessä. Rakennushallituksen vuosikertomuksissa on tilastoitu suunnittelu-kohteita ministeriöiden mukaan lajiteltuna. Kulkulaitosten ja yleisten töiden ministeriön suunnitteilla olevissa kohteissa Pohjois-Karjalan läänin virastotalon laajuus määritellään vuoden 1961 vuosikertomuksessa 45 000 m³, vuonna 1962 49 300 m³ ja 1963 60 370 m³.²² Toteutunut rakennuksen laajuus on 58 500 m³.

²⁰ Manninen 2018, 39.

²¹ Jäljennös 31.5.1960. "Virasto, Kokonaistarve m² virastohuon." KA, Joensuu.

²² Rakennushallituksen vuosikertomukset 1961, 1963; Manninen 2018, 39.

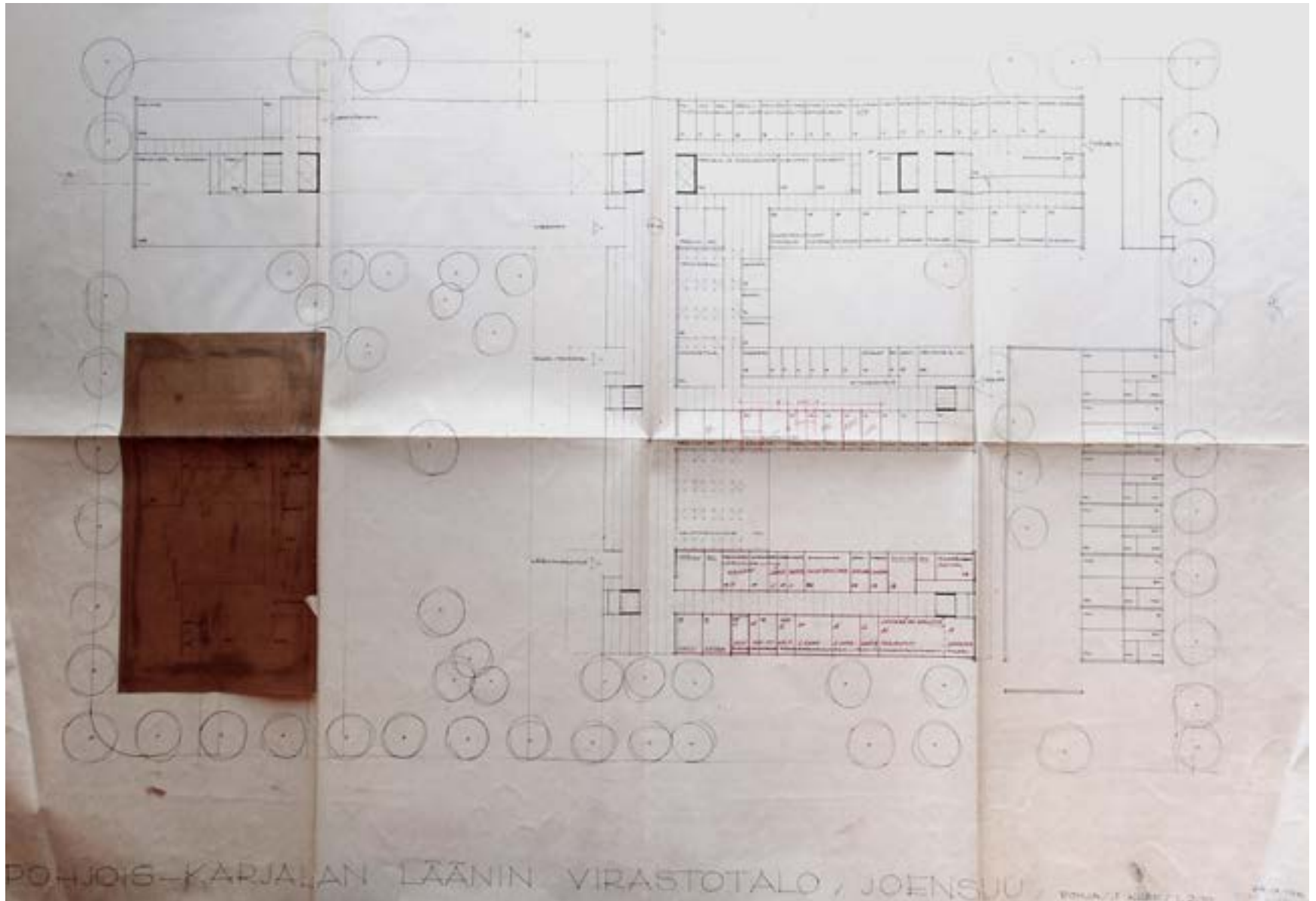
Kooltaan Joensuuhun rakennettava lääninvirastotalo oli luonnollisesti Pohjois-Karjalan alueella suurin virastotaloista, mutta noudatti muutoin Suomeen 1960-luvulla valmistuneita väliportaan hallinnon virastotalojen kokoja. Esimerkiksi Mikkelin vuonna 1966 valmistunut virastotalo oli kooltaan 50 600 m³ ja vuonna 1967 valmistunut Turun virastotalo jopa 97 000 m³.²³

Osa virastotaloista suunniteltiin rakennushallituksessa, mutta osa annettiin suunniteltavaksi yksityisille arkkitehdeille. Vuonna 1960, jolloin Pohjois-Karjalan läänin virastotalon suunnittelu laitettiin vireille, yhteensä 55 virastotalosuunnittelusta vain 16 suunniteltiin rakennushallituksessa, loput 39 virastotaloa suunnitteli yksityinen arkkitehti. Ulkopuolisten suunnittelijoiden määrä oli kasvanut rakennushallituksen hankkeissa nopeasti 1950-luvulta lähtien, joten virastotalojen suunnitteluprosessissa ei ollut mitään poikkeavaa.²⁴

²³ Manninen 2018, 26.

²⁴ Hämäläinen 1986, 19; Rakennushallituksen vuosikertomus 1960.

Pohjois-Karjalan lääninhallituksen arkistomateriaalin joukossa Kansallisarkiston Joensuun toimipisteellä on luonnokset vuodelta 1961 Joensuun virastotalon kellarista ja ensimmäisestä kerroksesta. Luonnospiirustukset on päivätty 24. syyskuuta vuonna 1961. Virastotalon hahmo on luonnoksissa suunnilleen samanlainen kuin toteutuneessa rakennuksessa. Erotuksena on vain se, että B- ja C-siivet ovat hieman lyhyemmät kuin toteutuneessa rakennuksessa, koska tontin reunalle on sijoitettu kuuden asunnon rivitalo. Todennäköisesti se oli tarkoitettu virka-asunnoiksi. Erillinen asuinrivitalo jäi toteutumatta. Vuoden 1962 kaavamääräyksen (YH) mukaan kortteliin sai rakentaa asuinhuoneistoja vain sellaista henkilökuntaa varten, jonka alituinen paikallaolo olisi kiinteistönhoidon kannalta välttämätöntä. Luonnokseen on liimattu erilliselle paperille luonnosteltu maaherran asuinrakennus.

Arkkitehti Kurt Simbergin laatima luonnospiirustus vuodelta 1961. Luonnoksessa on suunniteltu kuuden asunnon rivitaloa tontin pohjoislaitaan. KA, Joensuu.

VIRASTOTALO VALMISTUU VUONNA 1966

ALKUPERÄISET TILAT

Virastotalon laajuuden määritteli siihen sijoitettavien toimistohuoneiden valtava määrä. Valtion viranomaisten työ oli toimistotyötä, ja uuteen Pohjois-Karjalan läänin virastotaloonkin tehtiin työtilat noin 600 työntekijälle.²⁵ Monikäyttäjäisessä virastotalossa oli käytännöllistä sijoittaa eri toimijoiden toimistohuoneet eri siipiosiin, joilla oli yhteinen aulatilat. Tällainen pohjaratkaisu tehtiin myös Pohjois-Karjalan läänin virastotalossa. Toimistohuoneet sijoitettiin kolmeen siipeen, joista Torikadun varrelle sijoittuva A-siipi on kaikista suurin. Siinä on neljä kerrosta, ja se on runkosyvyydeltään noin 20 metriä. Kerrosten 2-4 osalta toimistohuoneet järjestettiin 122 metriä pitkän kaksoiskäytävän varrelle. Kaksoiskäytäväratkaisu oli tullut suuriin virastotaloihin jo 1950-luvun lopulla²⁶ Sen avulla saatiin kaikki ikkunaseinät toimistohuoneiksi ja käytävien väliin jäävä osa hyödynnettiin arkisto-, wc- ym. aputilojen käyttöön. Myös porrashuoneet ja asiakkaiden odotustilat sijoittuivat luontevasti kaksoiskäytäväratkaisun leveän rungon sisäosaan. A-siipeen sijoitettiin aluehallinnon viranomaisia, kuten maanmittauskonttori, piirirakennuskonttori, maanviljelysinsinööripiiri, verotoimistot ja sotilaspiirin esikunta. Kaksoiskäytävän 2-4 kerrosten osalta pitkän käytävän

keskivaiheilla on ollut liukupalo-ovet, mutta alkuperäispiirustusten perusteella vaikuttaa siltä, että käytävät ovat muuten olleet väliovettomat. Poikkeuksena ovat toisen kerroksen sotilaspiirin esikunnan tilat, jonka käytössä olleet tilat on erotettu kerroksen muista tiloista väliovin. B-siipeen tuli poliisin tilat ja C-siipi oli varattu lääninhallitukselle. B- ja C-siipi ovat pohjaratkaisultaan samanlaisia keskenään: toimistohuoneet järjestettiin keskikäytävän molemmin puolin. Useille monikäyttäjäisille virastotaloille oli tyypillistä, että yhteyttä käyttäjien välillä ei ollut.²⁷ Asia riippui täysin siitä keitä viranomaisia saman katon alle sovitettiin. Pohjois-Karjalan läänin virastotalon lääninhallituksen käytössä olleesta C-siivestä oli yhteys toisiin siipiin vain yhteisen aulatilankautta. A- ja B-siipien välillä taas oli yhteyskäytävä kellarin ja ensimmäisen kerroksen osalta. Yhteyskäytävälle oli tarve, koska A-siipeen sijoitettiin tuomiokuntien huoneet, ja B-siipi oli poliisin käytössä.

27 Manninen 2018, 26–27.

25 Karjalan Maa 29.4.1966

26 Manninen 2018, 31.

Virastotalokorttelissa on istutuksia ja kävelyteitä. Vasemmalla toukokuussa 2019 otettu kuva, ja oikealla arkistokuva mahdollisesti 1990-luvun alusta. Virastotalon ikkunoiden puitejako muutettiin 1980-luvun lopun peruskorjauksessa, ja tässä kuvassa se on jo muutettu. Arkistokuva: Pohjois-Karjalan museo.

"METSÄISEN MAAKUNNAN VIRASTO-TALO"

Uusi virastotalo otettiin käyttöön vaiheittain. Ensimmäisenä rakennukseen muuttivat liikkuva poliisi, maanmittauskonttori, lääninrikospoliisi ja nimismiespiiri. Karjalan Maa -lehti uutisoi huhtikuun lopulla vuonna 1966 silloin valmistuneiden osien luovutustarkastuksesta. Lehti uutisessa kuvaillaan juuri valmistuneita tiloja näin: *"Nyt luovutettu osa käsittää 21,600 m² erilaisia virasto-, aula- ym tilaa. Vielä keskeneräiseltä pihamaalta tullaan valta-vaan aulaan, joka riittäisi miltei jalkapallokentäksi. Lattia on päällystetty tummahkoilla laatoilla, joita yhdessä aulassa on yli 10 000 kpl. Välikatto on päällystetty erikoishöylätyllä mäntylaudalla, jota on mennyt n 18 000 jm. Seinän vierustoilla on pehmustetut penkit, jotka tuntuvat rumannäköisiltä ja sopeutuisivat paremmin esimerkiksi kärräjätupaan lautamiesten torkahtelun estämiseksi. Metsäisen maakunnan virastotaloon on osaan kalustosta hankittu Kanadasta Oregon-mäntyä, jota voisi luulla punahongaksi, ellei tietäisi."*

Ainakin tämän kyseisen kirjoituksen kirjoittaja suhtautui uuteen virastotaloon melko kriittisesti. Juttuun on liitetty kuva poliisin toimitilojen käytävältä ja kuvateksti kuuluu: *"Putkahuoneisto on siisti ja käytävä on talossa ainoa, joka ei muistuta vankilaa."* Kyseinen käytävä on ollut aikanaan B-siiven ensimmäisessä ker-

roksessa varsinaisen keskikäytävän vierellä. Se on kuvasta päätellen ollut vaaleaksirapattu ja -maalattu toisin kuin yleisesti rakennuksen käytävät, joissa vallitseva seinämateriaali oli puhtaaksi muurattu punatiili.

Jutussa kerrotaan myös rakennuksessa olleista asunnoista sekä rakennusmateriaaleista: *"Rakennukseen liittyy kolme viihtyisän ja tilavan tuntuista asuntoa, jotka on tarkoitettu talonmiehille ja poliisille. Tämän enempää yksityiskohtiin puuttumatta seuraavassa eräitä tietoja siitä materiaalmäärästä, jota koko virastotaloon on käytetty. Tiiliä, joka on toimitettu etupäässä Tohmajärveltä, on mennyt noin 500 000 kpl, terästä hieman yli 540 tonnia, sementtiä 60 000 säkkiä, Värtsilän Uusi Puunjalostustehdas on toimittanut n. 800 erilaista ovea, kaksinkertaisia ikkunankarmeja on toistatuhatta kappaletta ja ikkunaruutuja yhteensä 2 200 kpl. Puutavaraa rakennus on niellyt n. 350 st."*³³

33 Karjalan Maa 29.4.1966

Kuva virastotalon aulasta todennäköisesti pian valmistumisen jälkeen. Arkkitehtuurimuseo.

MAAHERRAN ASUNTO VALMISTUU VUONNA 1967

Maaherran asuinrakennuksen rakennustyöt aloitettiin vuoden 1966 syksyllä, ja se valmistui seuraavana vuonna siten, että syyskuussa virkaansa astunut maaherra Esa Timonen pääsi muuttamaan uuteen virka-asuntoon.³⁴ Vielä vuoden 1964 piirustuksissa virka-asunnossa on kellari ja ensimmäinen kerros. Toituneessa rakennuksessa kuitenkin kaikki tilat rakennettiin samaan kerrokseen. Kellariin oli alun perin sijoitettu sauna- ja varastotilat, mutta suunnitelmat muuttuivat niin, että sauna tehtiin ensimmäiseen kerrokseen. Asuinrakennuksen huonejärjestys oli suunniteltu niin, että edustukseen käytetyt huoneet sijoituivat rakennuksen Pielisjoen suuntaan olevaan osaan, jossa on myös rakennuksen pääsisäänkäynti. Salista ja kirjastosta oli suuret ikkunat joen suuntaan. Makuuhuoneet sijoitettiin tontin sisäpihan puolelle. Rakennuksessa oli myös asuinhuone kotiapulaiselle sekä ruokasali, kirjasto, sali ja halli.

³⁴ KA, Joensuu, vuosikertomukset 1966 ja 1967.

Maaherran asuinrakennuksen julkisivu Rantakadun puolelle eli Pielisjoen suuntaan. Kuva on otettu ennen virastotalon 1980-luvun lopun peruskorjausta, koska ikkunoiden puitejako on vielä alkuperäinen. Pohjois-Karjalan museo.

ARKKITEHTI KURT EDUART SIMBERG

Helsingiläinen Kurt Simberg (30.1.1913–17.5.1984) kirjoitti ylioppilaaksi Helsingin ruotsalaisesta normaalilyseosta vuonna 1932. Hän valmistui arkkitehdiksi Teknillisestä korkeakoulusta vuonna 1939. Valmistuttuaan hän työskenteli SAFA:n (Suomen Arkkitehtiliitto) standardisoiomislaitoksessa vuosina 1945 – 1946. SAFA:n jäseneksi Simberg liittyi vuonna 1939 ja osallistui aktiivisesti liiton toimintaan. Liiton hallituksen jäsenenä hän oli useaan otteeseen, viimeisimmäksi vuosina 1968 – 1969. Liiton luottamusvaliokunnan jäsenenä hän edusti liittoa useasti pohjoismaisessa yhteistyössä. Hän kuului myös lisättyyn rakennushallitukseen vuosina 1963 – 1973.²⁸

Oman yrityksen Kurt Simberg perusti Helsinkiin vuonna 1946 nimellä Kurt Simberg & Co. Simberg osallistui useisiin arkkitehtuurikilpailuihin, joissa hän saavutti myös menestystä. Hän keskittyi pääosin teollisuus- ja liikerakennusten suunnitteluun. Hänen töihinsä kuului muun muassa Helsingin Sigfrid Juseliuksen Säätiön talo, niin kutsuttu Kuusisen talo (Aleksanterinkatu 48), Yleisradion talo Taka-Töölössä ja Oy Wulffin talo (Mannerheimintie 4) sekä Turussa P.C. Rettig & Co:n tupakkatehdas.²⁹

Hänen suunnittelemiin lukuisiin teollisuus- ja liiketaloihin kuului muun muassa Wärtsilän Tammisaaren Posliinitehdas, Wärtsilän tehtaat Järvenpäässä ja Joensuussa sekä Stockmannin talo Pitäjänmäellä ja Oy Aga Ab:n pääkonttori

Entinen Helsingfors Sparbankenin (Helsingin Säästöpankki) liiketalo Helsingin Mannerheimintien varrella on Kurt Simbergin suunnittelema (1963). Siinä on nähtävissä samaa horisontaalista linjakkuutta kuin Pohjois-Karjalan läänin virastotalossa. Kuva: Sakari Kiuru, Helsingin kaupungin museo.

Espoossa. Entisen Pohjois-Karjalan läänin virastotalon lisäksi hän suunnitteli myös Rovaniemen virastotalon.³⁰

Kurt Simbergin tunnetuimpana suunnittelutyönä pidetään Svenska Handelshögskolania eli Hankenia Helsingissä Runeberginkadun ja Arkadiankadun kulmassa. Simberg voitti arkkitehtuurikilpailun, jonka tuloksena kyseisen talon suunnittelutyö päättyi Simbergille. Rakennusta on luonnehdittu elegantiksi ja tasapainoiseksi kokonaisuudeksi. Rakennus valmistui vuonna 1953 ja se edustaa sodanjälkeistä eleetöntä modernismia. Rakennus restauroitiin 1990-luvulla ja entistämisen yh-

teydessä värimaailma säilytettiin Yki Nummen suunnitelmien mukaisesti.³¹

Kurt Simberg oli aktiivinen järjestötoimija ja ruotsinkielisenä arkkitehtinä hän kuului myös arkkitehtijärjestöihin Tekniska Föreningen i Finland ja Arkitektgillet. Arkkitehtuurimuseo sai lahjoituksena suppean Kurt Simbergin orginaalipiirustuskokoelman vuonna 2001.³²

31 www.mfa.fi

32 www.mfa.fi

28 Arkkitehtiutiset 10/84.

29 www.mfa.fi

30 Arkkitehtiutiset 10/84

ALKUPERÄISET PIIRUSTUKSET

Virastotalon tilat jaettiin kolmeen siipeen, joista Torikadun varrella oleva A-siipi on suurin. Siinä on neljä kerrosta, ja kaksoiskäytäväratkaisu, joka tuo runkoon syvyyttä. B- ja C-siipi tehtiin kaksikerroksisiksi. Maaherran asuinrakennus sijoitettiin tontin etelän puoleiseen nurkkaan. JKEA

Kellarikerroksen pohjapiirros, 30.5.1963, Kurt Simberg. Piirroksessa näkyvää maaherran asuinrakennuksen kellaria ei toteutettu. JKEA

1. kerroksen pohjapiirros ja maaherran asuinrakennuksen pohjapiirros, 30.5.1963, Kurt Simberg. JKEA

2. kerroksen pohjapiirros, 30.5.1963, Kurt Simberg. JKEA

...

3. kerroksen pohjapiirros, 30.5.1963, Kurt Simberg. JKEA

4. kerroksen pohjapiirros, 30.5.1963, Kurt Simberg. JKEA

• •

•

Ullakkokerroksen pohjapiirros, 30.5.1963, Kurt Simberg. JKEA

Julkisivu länteen, 30.5.1963, Kurt Simberg. JKEA

Julkisivu itään, 30.5.1963, Kurt Simberg. JKEA

.

Julkisivu pohjoiseen, 30.5.1963, Kurt Simberg. JKEA

Julkisivu etelään, 30.5.1963, Kurt Simberg. JKEA

..

.

.

.

Leikkaus A-A, 30.5.1963, Kurt Simberg. JKEA

1980- JA 1990-LUKUJEN MUUTOKSET VIRASTOTALOSSA

1980: A-SIIVEN RUOKALA

- kellarikerroksessa muutoksia ruokalan varasto- ja aputiloissa

-1. kerroksessa ruokalan keittiö uusittiin ja laajennettiin. Alkuperäinen ruokalan yhteydessä ollut kabinetti poistettiin ja tila otettiin keittiön käyttöön. Kulku ruokalaan muutettiin. Alun perin ruokailijat kulkivat käytävästä porrashuoneen vierestä tarjoilutilaan. Ruokasaliin tehtiin uusi oviaukko, ja eteisaulasta uusi kulkureitti porrashuoneen ja hissin välistä ruokailuhuoneeseen.

Arkkitehtitoimisto Erkki Helasvuo Ky

1982: MUUTOKSIA HUONEIDEN KÄYTTÖTARKOITUKSISSA KAIKISSA SIIVISSÄ

- Joensuuhun valmistui uusi poliistalo vuonna 1982, ja ilmeisesti ainakin osa poliisi- ja oikeusviranomaisista muutti pois virastotalosta.³⁵

- 1. kerroksessa kaikissa siivissä tehtiin huoneiden käyttötarkoitusten muutoksia, joihin liittyi esimerkiksi joitain väliseinämuutoksia.

-2 kerroksen B- ja C -siivissä huoneiden käyttötarkoitusten muutoksia, joihin liittyi esimerkiksi väliseinämuutoksia.

Arkkitehtuuritoimisto Hans Kunnari

1984: B-SIIVEN ASUNNON MUUTOS TOIMISTOIKSI

-toinen kahdesta poliisia varten alun perin rakennetusta B-siiven 1. kerroksessa olleista asunnoista muutettiin toimistohuoneiksi.

Arkkitehtuuritoimisto Hans Kunnari

1987: A-SIIVESSÄ PIENIÄ MUUTOKSIA

-1. kerroksessa tehtiin huonetilan käyttötarkoituksen muutos ja muutamia väliseinämuutoksia

-kellarikerroksessa tehtiin muutama väliseinämuutos

Kuopion ja Pohjois-Karjalan piirirakennustoimisto

1989: PERUSKORJAUS

-peruskorjauksen suurimmat muutokset olivat ikkunoiden puitejaon muuttaminen ja ilmastointikonehuoneen rakentaminen B-siiven katolle ja A-siiven ilmastointikonehuoneen laajennus. Kaikissa siivissä ja kaikissa kerroksissa tehtiin myös väliseinämuutoksia, ja esimerkiksi kaikki wc-tilat uusittiin. Peruskorjauksen yhteydessä rakennuksen ainut jäljellä ollut asunto B-siiven 1. kerroksessa muutettiin toimistohuoneiksi.

Arkkitehtitoimisto Arkve oy

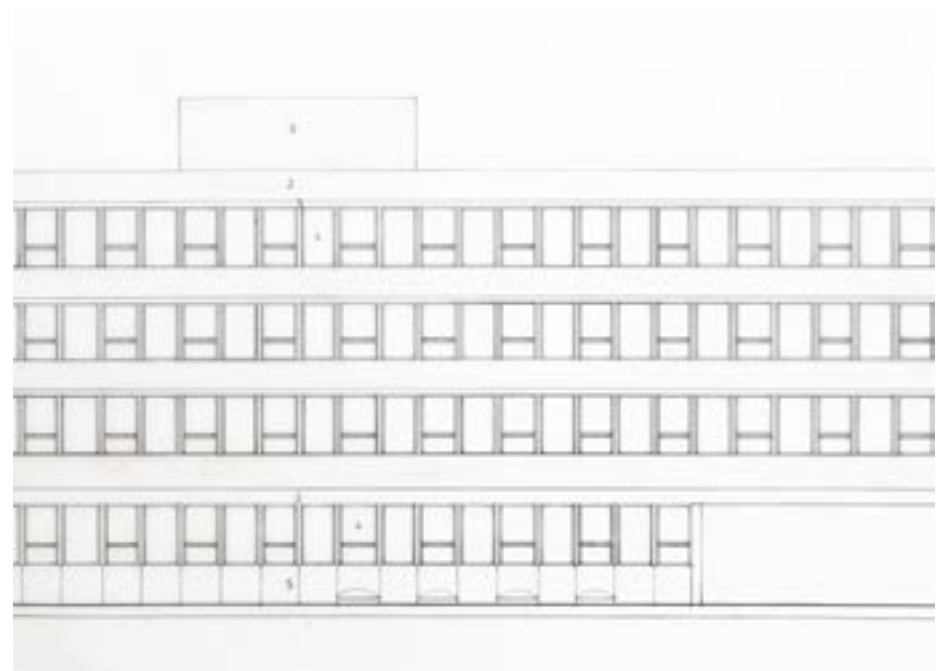
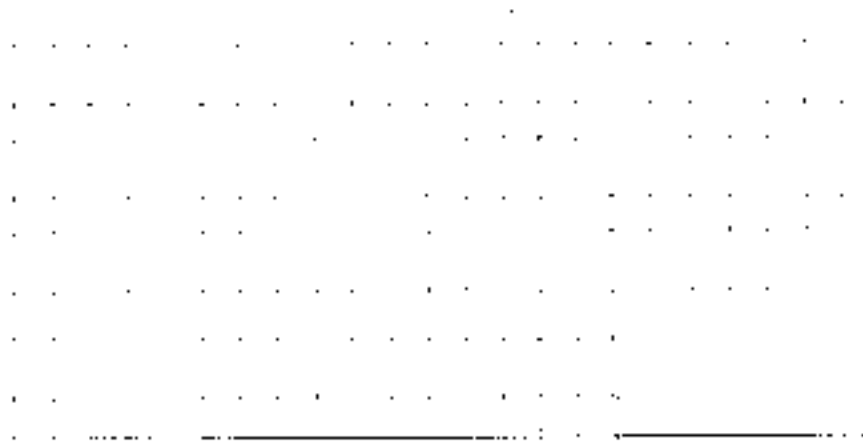
1995: PALVELUTISKIT PÄÄAULAAN

-Seinä aulan ja kokoushuoneen välillä purettiin ja paikalle rakennettiin asiakaspalvelupisteet.

Arkkitehtitoimisto Arkve oy

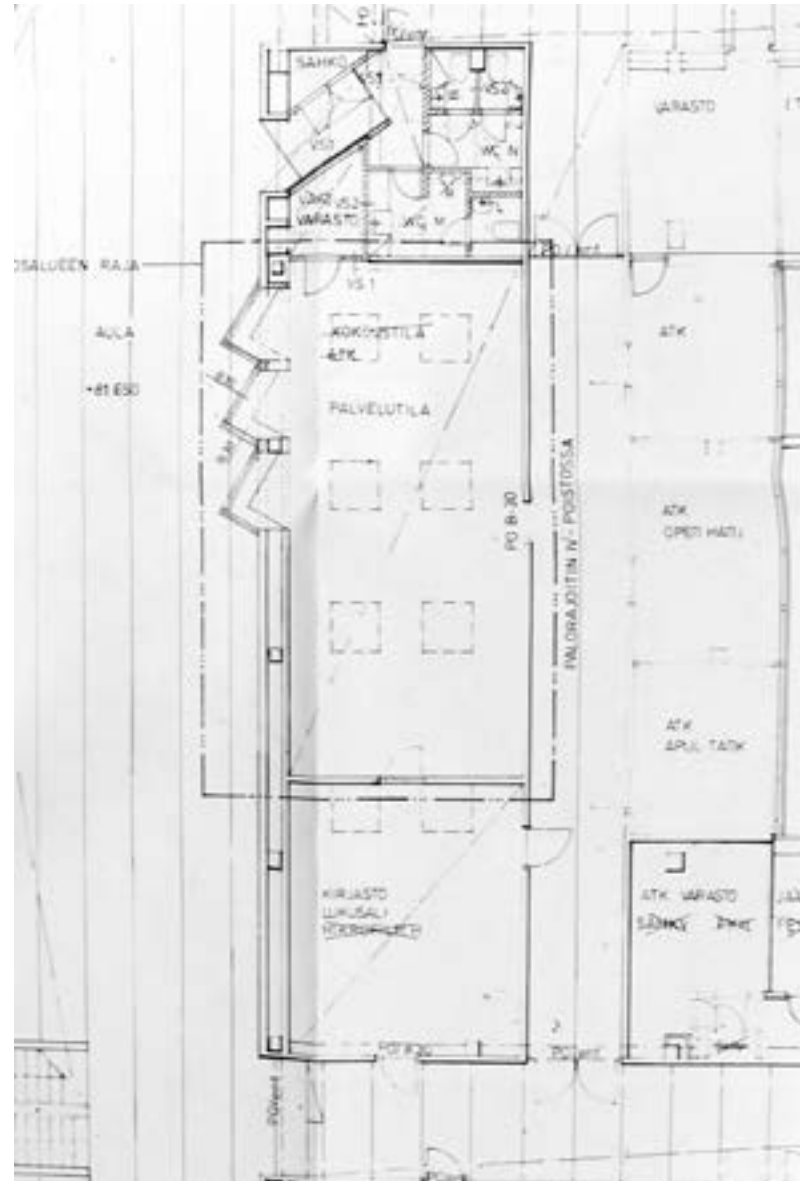
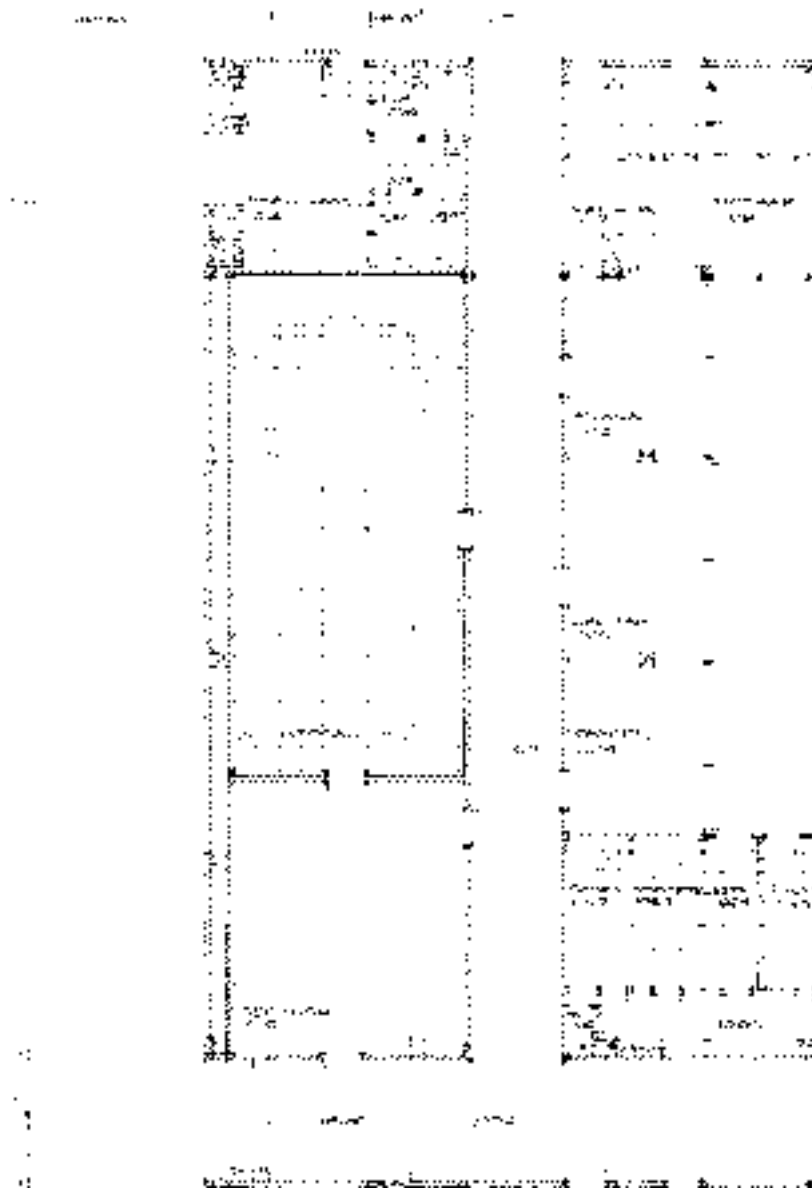

Asiakkaita jonottamassa verotoimistossa 1990-luvun alussa. Verotoimiston tilat olivat tällöin A-siiven toisessa kerroksessa. Kuva: Pohjois-Karjalan museo

1980-luvun lopulla tehdyssä peruskorjauksessa ikkunoiden puitejako muutettiin koko rakennuksessa. Joka toiseen ikkunaan lisättiin tuuletusikkuna. Vasemmalla kuva alkuperäispiirustuksesta vuonna 1963, ja oikealla muutospiirustus vuodelta 1989.

Vasemmalla alkuperäispiirustus vuodelta 1963. Piirustuksessa näkyvät B- ja C-siipien välissä olevat tilat 1. kerroksessa. Oikealla muutospiirustukset samasta kohdasta vuodelta 1995. Pääaulan alun perin melko yhtenäisiä punatiiliseiniä aukotettiin jo tällöin, kun alun perin istuntosalina toiminut huone muutettiin verohallinnon palvelutilaksi. Muutospiirustuksessa näkyy myös naulakko ja wc-tilojen muutos (palvelutilan yläpuolella), joka tehtiin jo 1980-luvun lopun peruskorjauksessa.

MUUTOKSET MAAHERRAN ASUINRAKENNUKSESSA

1981: LÄÄNINHALLITUKSEN EDUSTUS- JA KOKOUSTILAKSI, TALONMIEHEN ASUNTO

Maaherran asuinrakennus jäi pois asuinkäytöstä 1980-luvun alussa. Se otettiin lääninhallituksen edustus- ja kokoustiloiksi, ja yhteen osaan rakennusta tehtiin talonmiehen asunto. Näiden tilojen välillä ei ollut sisäkautta kulkua.

1987: TAKAISIN ASUINKÄYTTÖÖN

Vuonna 1987 talonmiehen asunnon pääty muutettiin takaisin makuuhuoneiden päädyksi ja kulku avattiin asunnosta talon muihin osiin.

2003: TOIMISTOJA

Vuonna 2003 rakennuksen entisiin edustus- ja kokoustiloihin tehtiin toimistohuoneita. Tässä vaiheessa katkaistiin jälleen kulku yhdessä siivessä olleisiin asuintiloihin.

2005: KOKONAAN TOIMISTOIKSI

Vuonna 2005 rakennus otettiin kokonaan toimistotiloiksi, ja asuinhuoneet keittiöineen ja saunoineen poistettiin.

Pohjois-Karjalan lääninhallituksen 25-vuotisjuhla 1.3.1985. Puolustusvoimien edustajat kättelemässä maaherra Esa Timosta maaherran virka-asunnossa. Vasemmalla Karjalan Jääkäripataljoonan komentaja everstiluutnantti Risto Koppinen, kättelemässä Savo-Karjalan sotilasläänin komentaja kenraalimajuri Raimo Katona, jonka takana Pohjois-Karjalan sotilasläänin komentaja eversti Raimo Savolahti. Kuva: Pohjois-Karjalan museo

PALUU ENTISEEN

Lääninhallitusten tehtävät lisääntyivät 1970-luvulla, jolloin alettiin käynnistää hallinnon kehittämishankkeita, se näkyi myös henkilöstön kasvussa. Työtä lisäsi myös eri hallinnonalat kattavat lauta- ja toimikunnat, joilla haluttiin lisätä lääninhallitusten vaikutusmahdollisuuksia. Sisäasiainministeriö antoi myös uusia ohjeita, muun muassa vuonna 1979 uudistettiin lääninhallituksen työjärjestys. Organisaation kehittämällä haluttiin saada aikaan alueiden tasapuolista kehitystä.³⁶

Vuonna 1981 sisäasiainministeriö käynnisti lääninhallitusten sisäisen kehittämisprojektin, jossa määriteltiin toimintapolitiikkaa. Kehittämiseen liittyvät pyrkimykset korostuivat 1980-luvun loppupuolella ja suuntaus vei palveluita kannattamattomilta alueilta. Kuopio alettiin määritellä uudestaan valtakunnan osakeskukseksi ja Pohjois-Karjala nähtiin hallinnollisesti Kuopion reuna-alueeksi. Joensuun rautatiepiiri lakkautettiin vuonna 1990. Tiepiiri lakkautettiin vuonna 1994, kun se yhdistettiin Kuopioon. Suomen Pankin Joensuun aluekonttori sai saman lakkautuskohtalon. Pelko oman hallinnon lakkautuksesta ja siirtymisestä osaksi Kuopiota korostui myös siinä, että Pohjois-Karjalan ja Kuopion vaalipiirien yhdistämistä esitettiin.³⁷

Julkinen sektori koki muutoksia 1990-luvun alun lamavuosina. Tuloksena oli säästöjä ja supistuksia. Vuonna 1991 Kuopion kauppa-kamari aloitti keskustelun Itä-Suomen läänien yhdistämisestä hallinnon tehostamiseksi ja kustannussäästöjen aikaansaamiseksi. Valtioneuvosto asetti vuonna 1995 hankkeen (Aluehallinto 2000), jonka tarkoituksena oli valmistella valtion aluehallinnan uudistamista. Vastauksena valtioneuvostolle hallintoministeri Jouni Backmanin pyynnöstä vaihtoehtoisen aluemallin valmistelu aloitettiin maaherran johdolla. Suunnitelma ei kuitenkaan toteutunut. Muun muassa 70 000 pohjoiskarjalaista allekirjoitti kansalaisadressin, jossa vedottiin oman läänin säilyttämisen puolesta. Vuonna 1997 voimaan tuli annettu uusi asetus, jossa Suomen uudet läänit olivat Etelä-Suomen lääni, Ahvenanmaan lääni, Länsi-Suomen lääni, Itä-Suomen lääni, Oulun lääni ja Lapin lääni. Itä-Suomen läänin hallintokeskukseksi tuli Kuopio ja maaherraksi nimitettiin Pirjo Ala-Kapee.³⁸

Tuula-Liina Variksen ja maaherra Esa Timosen kirjoittamassa teoksessa Esa Timonen arvioi Pohjois-Karjalan maaherran työtä näin: ”*Karjalan maaherran pitää olla semmoinen repsake, jonka luo kaikki voivat tulla ja jolle kaikki voivat huolensa esittää.*”³⁹

36 Järvelin, 1984, 47.

37 Juvonen, 1997, 188.

38 Juvonen, 1997, 188–192.

39 Timonen, Varis 1996, 164.

2000-LUVUN MUUTOKSET VIRASTOTALOSSA

2004: VEROTOIMISTON ASIAKASPALVELU UUSITAAN

-verotoimiston asiakaspalvelutila uusittiin rakennuksen pääaulan yhteydessä oleviin tiloihin. Asiakaspalvelutilaan tehtiin uusi sisäänkäynti.

Arkkitehtitoimisto Esa Piirainen Oy

2004-2011: PERUSKORJAUS, VAIHEET I-VIII

-ensimmäiseen vaiheeseen kuului B- ja C-siivet. Kummankin siiven katolle tehtiin uudet ilmastointikonehuoneet ja niiden yhteyteen valokuilut, joista laskeutuu valo toisen kerroksen käytävälle. Siipien välille tehtiin toiseen kerrokseen yhdyskäytävä.

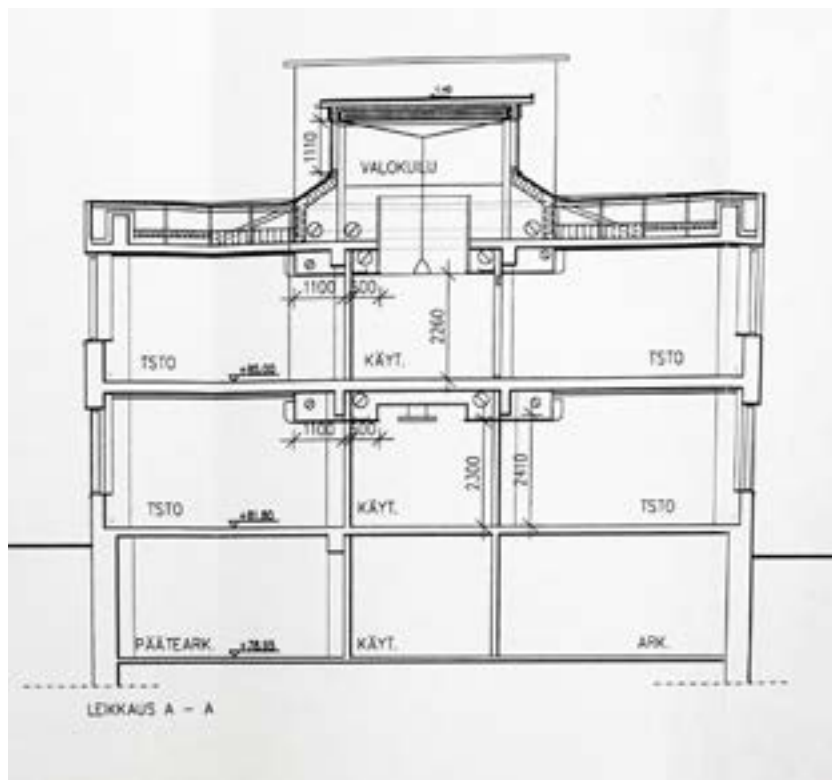
-vaiheisiin II-IV kuului A-siiven toinen kerros ja osa kolmannesta ja neljännessä kerroksesta. Peruskorjauksessa purettiin runsaasti väliseiniä avotoimistojen ja suurten koulutus-, neuvottelu- ja asiakaspalvelutilojen aikaansaamiseksi. A-siiven kumpaankin pätyyn puhkasiin uudet ikkuna-aukot 2-4 kerroksiin. Katolle tehtiin uudet ilmastointikonehuoneet.

-vaiheessa V peruskorjattiin A-siiven 3. ja 4. kerroksen maanmittaustoimiston käytössä olleet tilat. Viidenteen vaiheeseen kuului myös joitain muutoksia A- ja B-siiven kellarikerroksessa sekä puistomuuntamon rakentaminen.

-vaiheessa VI tehtiin muutostöitä A- ja B-siiven kellarikerroksessa, A-siiven 1. kerroksessa, ja 4. kerroksessa.

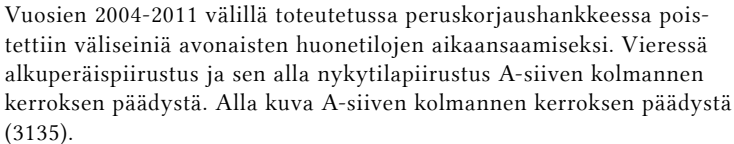
-vaiheessa VII uusittiin pihaa

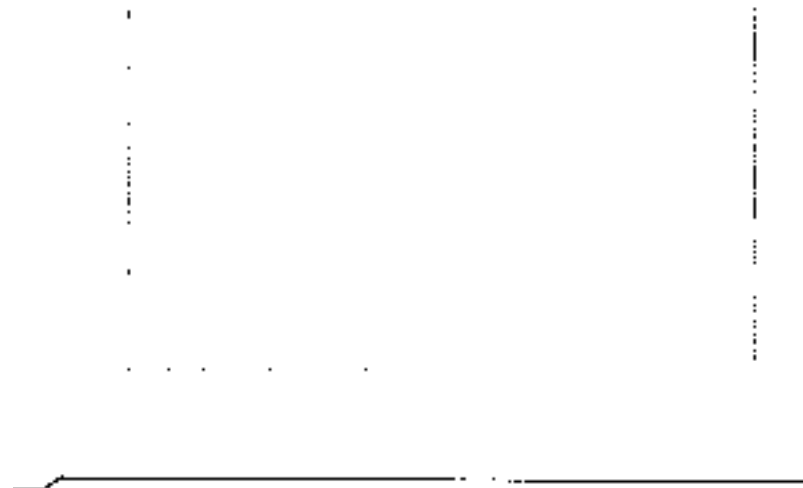
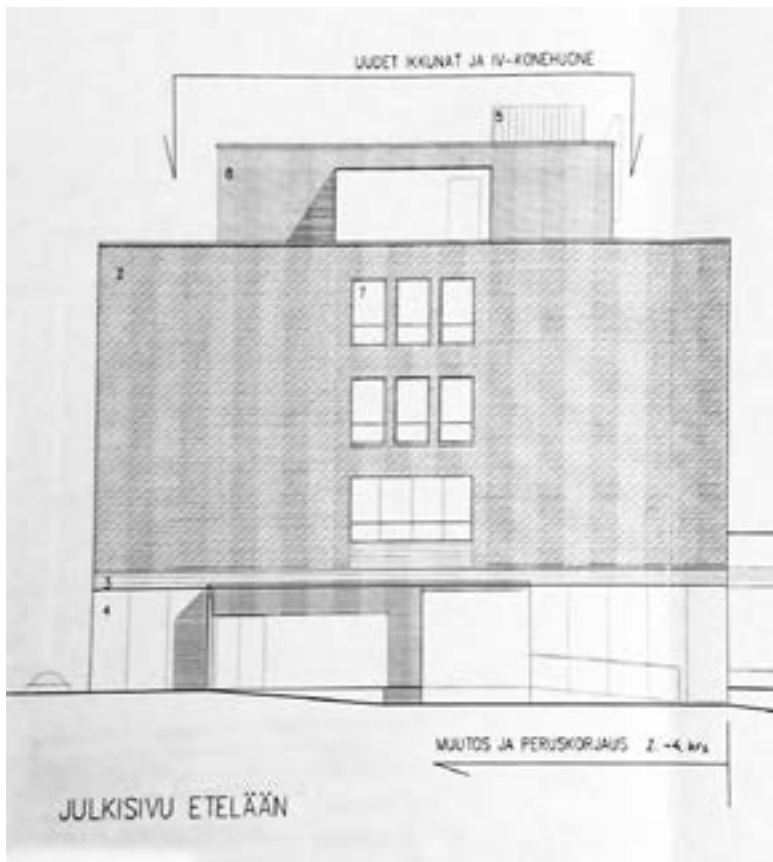
-vaiheessa VII tehtiin muutoksia A- ja B-siiven kellarissa.

Vuosien 2004-2011 välillä toteutetun peruskorjaushankkeen ensimmäisessä vaiheessa B- ja C-siipien katolle tehtiin ilmastointikonehuoneet ja valokuilut. Ylempi kuva on otettu A-siiven katolta ja oikeanpuoleinen kuva on C-siiven käytävältä (2335A).

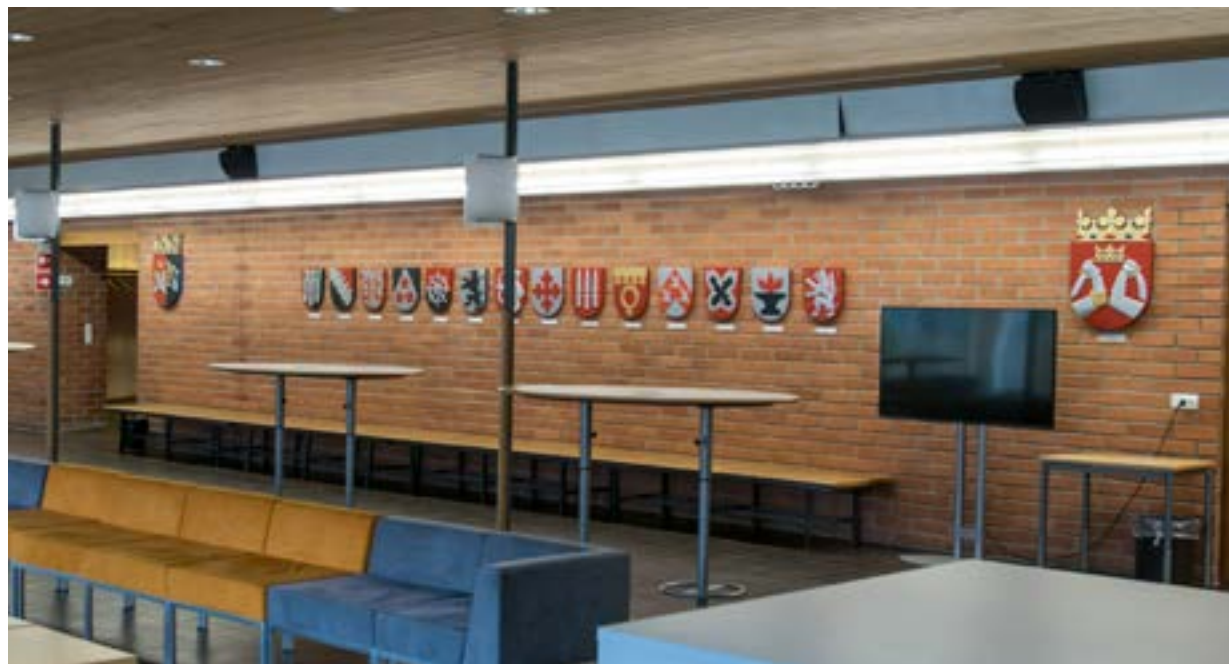
Vasemmalla A-siiven julkisivun eteläpään muutospirustus vuodelta 2006 (JORV) ja oikealla pään alkuperäispiirustus vuodelta 1963 (JKEA). 1980-luvun lopun peruskorjauksessa päätyyn lisättiin katos ja 2000-luvun peruskorjauksessa tehtiin uudet ikkuna-aukot kaikkiin kerroksiin sekä laajennettiin ilmastoinnin konehuonetta rakennuksen katolla.

LÄÄNIEN LOPPU

Lukuisa määrä viranomaisia on työskennellyt läänien ja lääninhallitusten tehtävissä. Muun muassa 1930-luvun lopulla tehtävissä olivat kruununvoudit, henkikirjoittajat, nimismiehet, maaseudun poliisikonstaapelit ja kaupunkien poliisilaitokset. Lääninhallitus toimi myös läänin ylimpänä poliisiviranomaisena, ulosotonhaltijana, verojen ja valtiolle tulevien maksujen valvojana ja täytäntöönpanoviranomaisena. 1950-luvun puoliväli toi lisää tehtäviä. Lääninhallitusten vastuulle tuli kaavoitus-, rakennus- ja palotoimen töistä vastaaminen, sekä liikenteen edistämistoimista vastaaminen. Lisäksi vastuulle tuli kehittää läänin taloudellisia, sosiaalisia, terveydenhoidollisia ja sairaanhoidollisia oloja, unohtamatta muun muassa raittius-, urheiluolojen kehittämistä. 1970-luku toi tullessaan uusia tehtäviä, muun muassa ympäristönsuojelu ja elintarvike- ja hintakilpailu ja taloudellisen kilpailun edistäminen työllisti.⁴⁰

Lääninhallitusten tehtävien vähentymisen myötä niiltä poistettiin muun muassa kuntien alistus- ja yleiset valvontatehtävät. Aluekehitystehtävät siirrettiin maakuntien liitoille ja kaavoitus- ja ympäristötehtävät ympäristökeskuksiin. Oikeushallinto ja lupatehtäviä poistettiin lääninhallituksilta. Läänit lakkautettiin

⁴⁰ Lääninhallitukset, Arkistojen Portti, www.wiki.narc.fi

Virastotalon aulassa on esillä pohjoiskarjalaisten kuntien vaakunat vasemmalla puolellaan Itä-Suomen läänin vaakuna ja oikealla puolellaan Pohjois-Karjalan läänin vaakuna.

vuoden 2010 alussa ja niiden tehtäviä tuli hoitamaan perustetut aluehallintovirastot ja elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset.⁴¹

⁴¹ Lääninhallitukset, Arkistojen Portti, www.wiki.narc.fi

ARKKITEHTUURI

VIRASTOTALO AIKAKAUTENSA ARKKITEHTUURIN EDUSTAJANA

RATIONALISTINEN ARKKITEHTUURI

Virastotalo edustaa 1960-luvulla vallalla ollutta rationalismia, jonka ominaispiirteitä ovat linjakkuus, rakennusosien ja yksityiskohtien toistuvuus sekä järkiperäinen johdonmukaisuus. Rationalismi sai alkunsa jo 1920-luvun klassismin selkälinjauksesta, pelkistämisestä ja muuttumisesta abstraktimpaan estetiikkaan. 1930-luvulla funktionalismi loi alustan selkeälinjaukselle massoittelemalle ja ikkunoiden aukotukselle. Kauneus arkkitehtuurissa perustui järjenmukaisiin moduulimittoihin, mitalliseen harmoniaan, muotoihin, materiaaleihin ja yksityiskohtiin. Muodon yksinkertaistaminen ja koristeaiheiden hylkääminen yhdessä rationalistisen suorakaiteeseen perustuvan suunnittelun kanssa johtivat vähitellen strukturalistiseen arkkitehtuuriin, jossa rakenteet tuotiin korostetusti esiin.

Rationalismin ihanteiden mukaan rakennukset suunniteltiin yleensä moduulimittoihin vaakasuuntaisiin aiheisiin, kuten nauhamaisine ikkunariveineen. Julkisivumateriaaleina olivat usein punainen tiili, tumma kupari, betonielementit ja suuret lasipinnat, jotka sommiteltiin harmonisesti suorakaiteen muotoon.

Virastotalon Torikadun puoleinen punatiilinen julkisivu on voimakkaan horisonttaallinen.

Vuonna 2018 ilmestyneessä Pohjois-Karjalan arkkitehtuurioppaassa luonnehditaan virastotalon arkkitehtuuria näin:

"Torikadun pohjoispäädyn hallitsevia rakennuksia on möhkälemäinen, punaruskea valtion virastotalo. Rakennusta on helppo inhota, onhan monella tunnemuistissaan esimerkiksi verotoimiston sijainti. Toisaalta lähempää, ajatuksella tarkasteltuna virastotalossa on puolensa. Sen uusasiallisuus

on tyylikästä eikä suinkaan pahinta Neuvostoliitto-henkistä, Byros- ja Kekkoslaviaa. Sisäpihalta ja Rantakadun puolesta tarkasteltuna kokonaisuus yllättää julkisivua suuremmalla moniulotteisuudellaan. "Linjakas, suoraviivainen, vanhan läänin hallintorakennus. Aulat liittyvät pihaan suurten lasiseinien välityksellä", toteaa Pohjois-Karjalan SAFAn esite vuodelta 1995."⁴²

42 Aarnio, Kononen, Piiparinen 2018, 96.

SIJAINTI JA YMPÄRISTÖ

Virastotalo on suunniteltu Pielisjoen ja rantapuiston välittömään yhteyteen ruutukaava-alueen koillisreunaan. Sijainti on ollut omiaan puistomaisen sisäpihan suunnittelulle ja näkymien avaamiselle joelle päin. Arkkitehtisuunnittelulle rakennuspaikan ominaispiirteet ovat nähtävästi olleet erittäin tärkeitä lähtökohtia. Rakennuksen massiivisin ja korkein osa eli A-siipi on sijoitettu kaupungin keskustan puolelle ja kaksikerroksiset B- ja C siivet sekä yksikerroksinen maaherran asuinrakennus joen puolelle, muodostaen keskeisen puistomaisen alueen. Monesti läänien hallintokaupunkien virastorakennukset muodostuivat monumentaalisiksi kokonaisuuksiksi kaupunkien keskustoihin johtuen suuresta toimistotilan tarpeesta, jolloin ne erottuvat ympäröivästä rakennuskannasta huomattavasti. Pohjois-Karjalan läänin virastotalon suunnitellut arkkitehti Kurt Simberg on selvästi lähtenyt suunnittelussaan liikkeelle korttelin erityispiirteistä, Pielisjoen ja rantapuiston läheisyydestä. Ilmeisesti suunnittelussa on otettu huomioon ainakin osa korttelissa jo ennestään kasvaneista puista. Nykyisin melko suuret havupuut nimittäin näkyvät jo esimerkiksi valokuvassa, joka on otettu Rantakadun puolelta luultavasti 1960- ja 70 -lukujen vaihteessa. (ks. kuva s. 28) Virastotalon korkeampi siipi (A osa) sijaitsee tontin luoteispuolella Torikadun varrella antaen sisäpihalle suojaa sekä samalla muodostaen selkeän katutilan. Matalammat siivet (B ja C osa) ja niiden yhdyskäytäväosa sijaitsevat tontin joen puoleisessa osassa.⁴³

43 Vuorinen, valtiollerakennettu.fi

Virasto ja entinen maaherran asuinrakennus Rantakadun suunnalta.

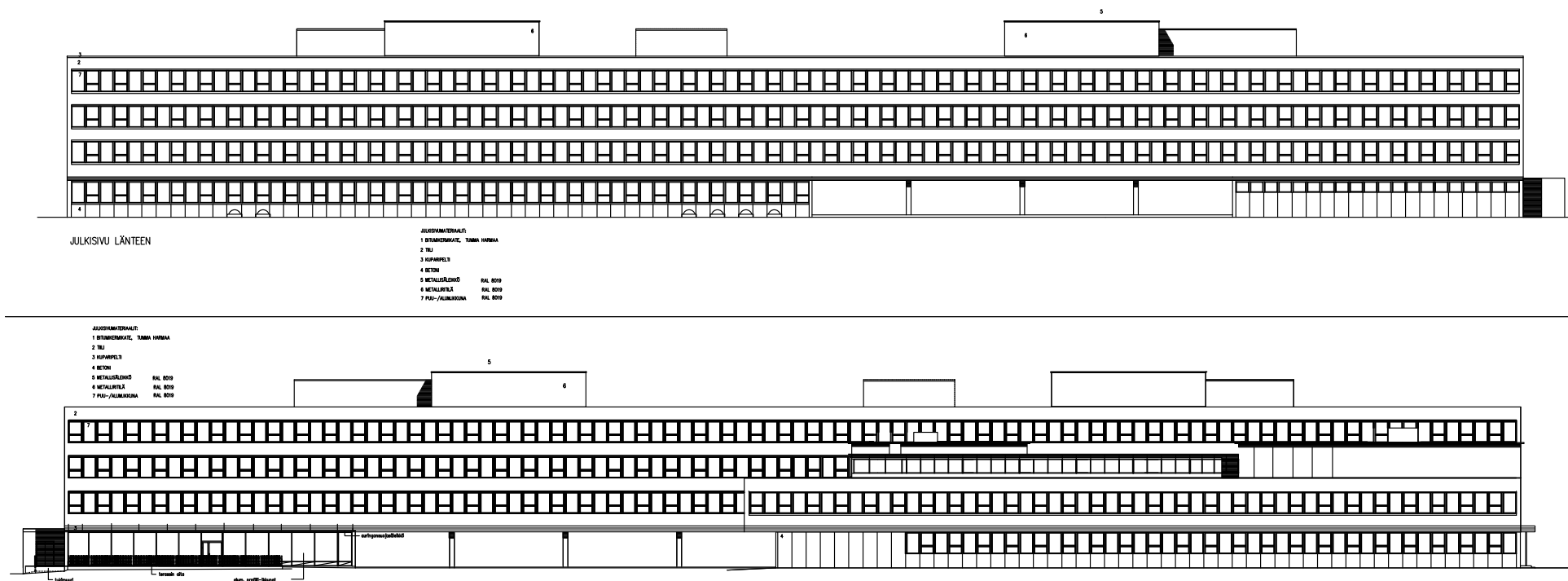
Pielisjoen rantapuisto kuuluu Valtakunnallisesti merkittäviin rakennettuihin kulttuuriympäristöihin. (RKY, Joensuun rantapuistovyöhyke).

MASSA JA JULKISIVUT

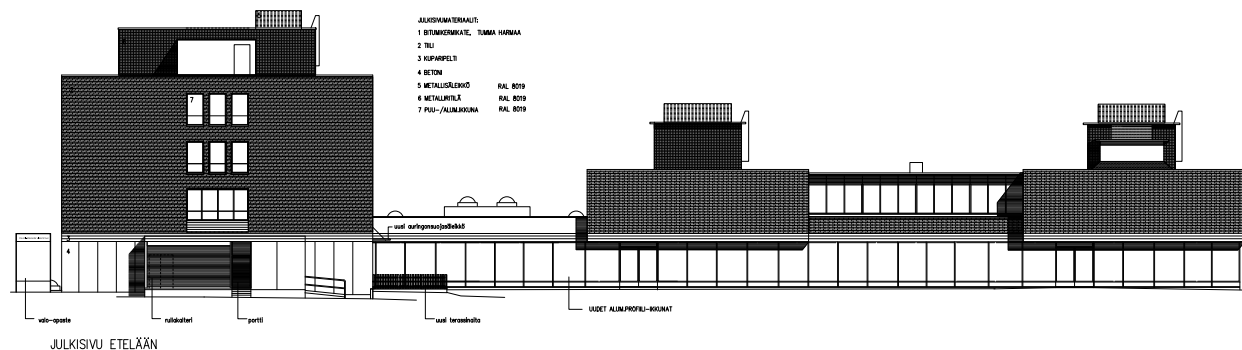
Rakennuskokonaisuus muodostuu selkeästi kolmesta pitkästä ja puikkomaisesta massasta, joiden linjakkuutta on vahvistettu nauhaikkunoilla ja julkisivumateriaaleilla. Julkisivut ovat maantasokerroksen osalta betonia ja 2. kerroksesta ylöspäin punaista tiiltä. Ensimmäisen ja toisen kerroksen välillä kulkee leveä kuparilista. Kerrosten jäsentely tällä tavoin

saa huomion kiinnittymään punatiilisiin yläkerroksiin. Siipien B ja C päätyosat ylettyvät ensimmäisen kerroksen pääaulan yli pihan puolelle vahvistaen rakennuksen arkkitehtuurin pääideaa kolmesta erillisestä massasta eli ”puikosta” ja luoden lipat sisäänkäynneille.

Julkisivujen rationalismi on johdonmukaista kautta linjan. Esimerkiksi rakennuksen arvokain huonetilä, maaherran työhuone ja siihen liittyvä aulatilä ovat alisteisia nauhaikkunajulkisivulle. Maaherran työhuone ei erotu julkisivusta katsottuna millään lailla.

Rakennuksen katoille on rakennettu alkuperäiseen suunnitelmaan nähden huomattavan suuria iv-konehuoneita, jotka jonkin verran rikkovat rakennuksen alkuperäistä arkkitehtuuria. Tämä ei kuitenkaan poista rakennuksen rationalistisen arkkitehtuurin vahvaa olemusta. Lisäksi ikkunat on muutettu 1989, mikä myös vähentää julkisivujen linjakkuutta ja muuttaa alkuperästä arkkitehtuuria.

JULKISIVU LÄNTEEN

Virastotalon pääjulkisivu Torikadulle.

A-SIIVEN SISÄÄNKÄYNTIEN "KONGI"

JULKISIVU POHJOISEEN

JULKISIVU ITÄÄN

JULKISIVU ETELÄÄN

SISÄTILAT

Rationalistinen arkkitehtuuri näkyy selkeästi myös virastotalon sisätiloissa. Rakennus on tehty toimimaan ja tiloista on pyritty saamaan valoisia ja käytännöllisiä. Rakennuksen pääsisäänkäynti on sijoitettu kohtaan, johon tulija saapuu avoimen jalopuulla vuoratun ”kongin” kautta ja samalla näkee puistomaisen sisäpihan ennen siirtymistä sisälle pääaulaan.

Pääaula on rakennuksen ydin, jonka kautta pääsee kaikkiin kolmeen siipeen. Aula on vuonna 2006 jaettu lasiseinällä kahtia (tilat 1132 ja 1300) palo-osastoinnin vuoksi. Pääaula on avara ja suurten ikkunoiden kautta voi nähdä puistomaisen pihan ja entisen Maaherran asunnon. Pääaulan lattiat ovat alkuperäistä neliön mallista tumman ruskeaa klinkkeriä ja seinät ovat puhtaaksi muurattua punatiiltä. Alkuperäinen höylätystä laudasta tehty laipio on säilytetty. Laipion alasvalot on jossain vaiheessa muutettu kooltaan suuremmiksi, mutta malli on lähes samanlainen verrattuna alkuperäisiin valaisimiin. Pääaulaan on sijoitettu profiiliteräksiset ja detaljoidut valaisinpylväät rivimuodostelmaan.

Aikanaan käytävät olivat rakennuksen arkkitehtuurille tyypillisesti erittäin linjakkaita ja pitkiä. A-siiven kaksoiskäytävän kummatkin linjat olivat suorat ja 122 m pitkät. Käytävät ulottuivat aina päätyihin asti, mikä kuului rationalistiseen arkkitehtuuriin. Kattoikkunoilla on saatu luonnonvaloa käytäviin. A-siiven kaksoiskäytävän tilat yhdistyvät rakennuksen rungon keskelle sijoitetuilla auloilla, joihin liittyy valokuiluja, jotka taas antavat rungon keskivyöhykkeeseen luonnonvaloa. Muutoksissa nämä A-siiven käytävät on jaettu väliovilla. Lisäksi käytävien seiniin lisätyt lasiset ”sisäänvedot” vähentävät linjakkuuden tuntua. B- ja C-siipien käytävät ovat säilyneet linjakkuuden suhteen alkuperäisempinä, mutta niihinkin on jouduttu lisäämään palo-osastoinnin vuoksi väliseiniä, ja toisaalta B- ja C-siipien toisen kerroksen käytävätila on muuttunut täysin, kun sen yläpuolelle on tehty valokuilu. Erityispiirteenä kaikissa käytävissä on, että niiden seinät ovat punatiiltä. Tällä arkkitehti on nähtävästi halunnut tuoda tiilirakennuksen tunnun myös sisätiloihin.

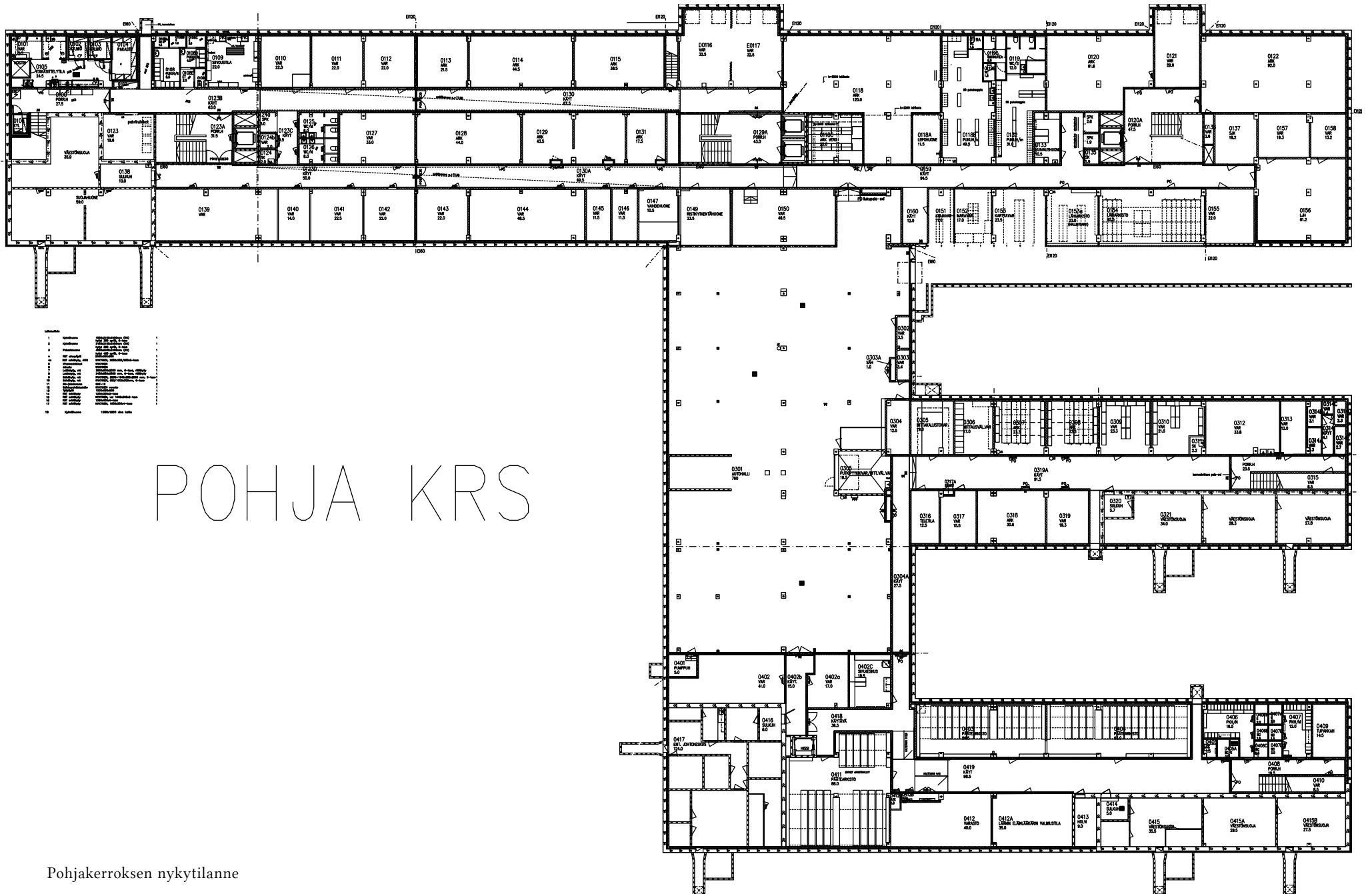

Avotoimistojen ihannoiti alkoi 2000-luvun alussa, jolloin koppimaiset toimistot koettiin pimeinä, ahtaina ja hieman tunkkaisina. Avotoimisto henki uutta avointa aikakautta suurine lasipintoinen ja avarine tiloineen. Väliseiniä on poistettu A-siiven päädyistä ja avotoimistotilat sijoittuvat useisiin 2., 3. ja 4. kerrosten päätyihin ja käytävien välille. Nämä ovat suurimpia muutoksia sisätiloissa. Vaikka toimistojen väliseiniä on poistettu, alkuperäiset ikkunapenkit on pääosin säilytetty.

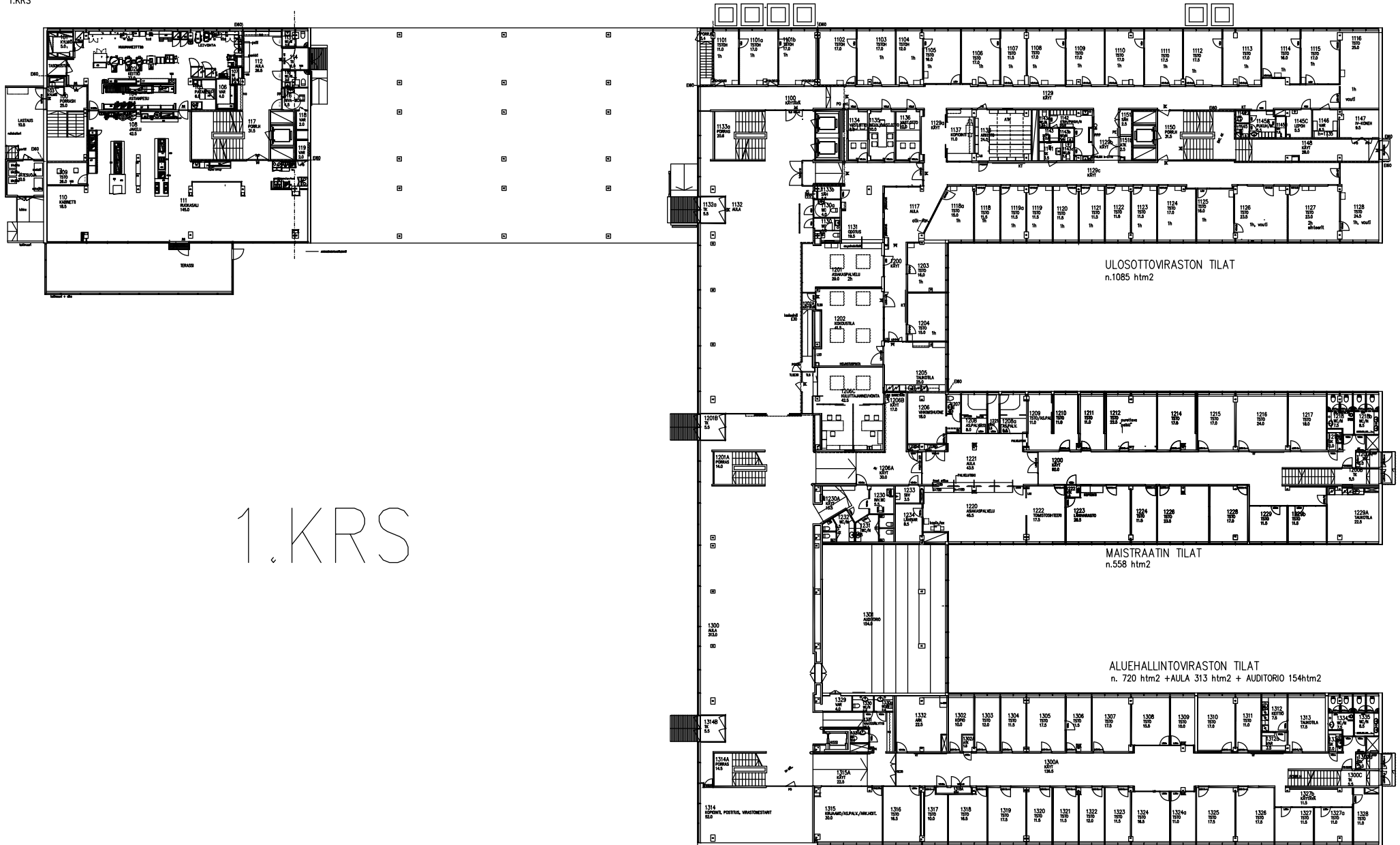
Porraskäytävät ovat sisätilojen yksi hienoimmista piirteistä. Ne ovat säilyneet suhteellisen hyvin ja ne kuvastavat edelleen rakennuksen toimintaa ja arkkitehtuuria. Portaikot ovat valoisia ja avaria, vaaleat seinät ovat sileiksi rapatut. Porrasaskelmat ja -tasot on tehty mosaiikkibetonista, joka on rakennusajalle tyypillistä. Massiiviset käsijohteet on asennettu kaidemuurien päälle ja ne ovat lakattua puuta.

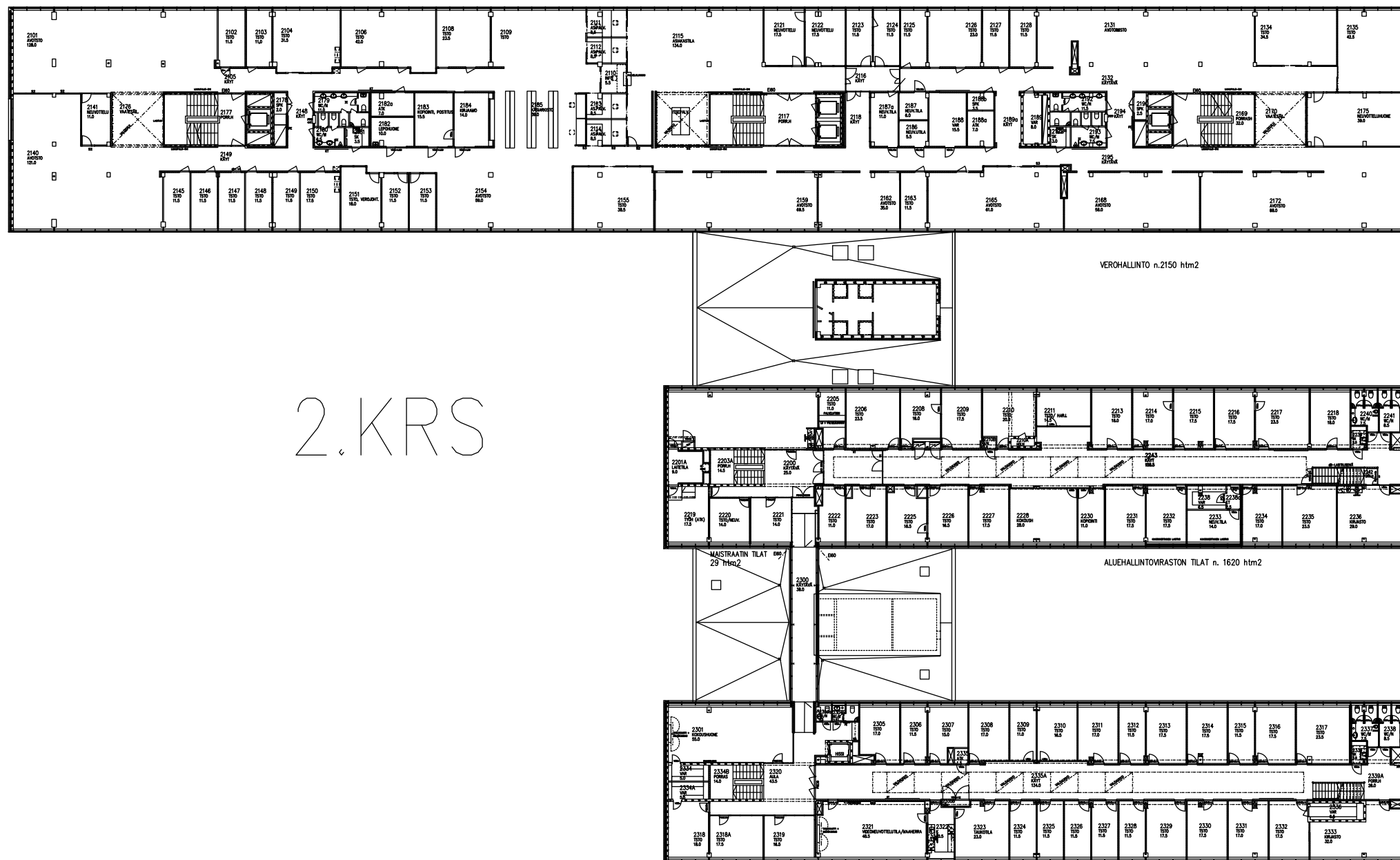

POHJA KRS

Pohjakerroksen nykytilanne

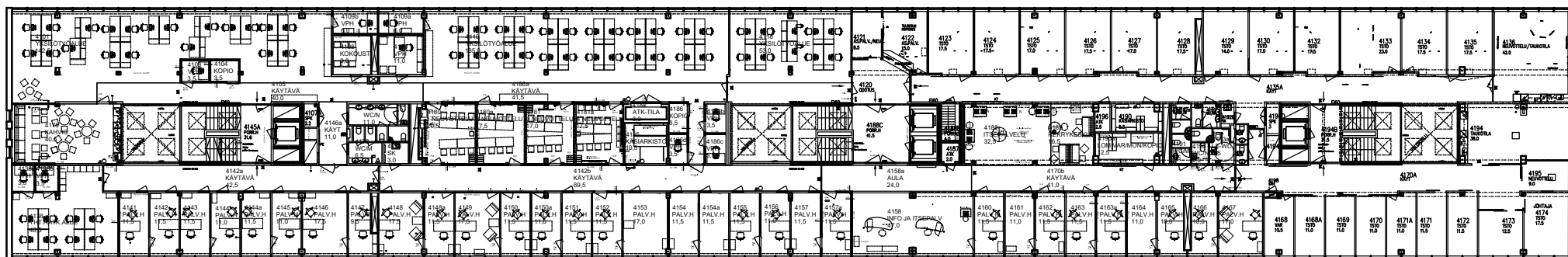

1. kerroksen nykytilanne

2.KRS

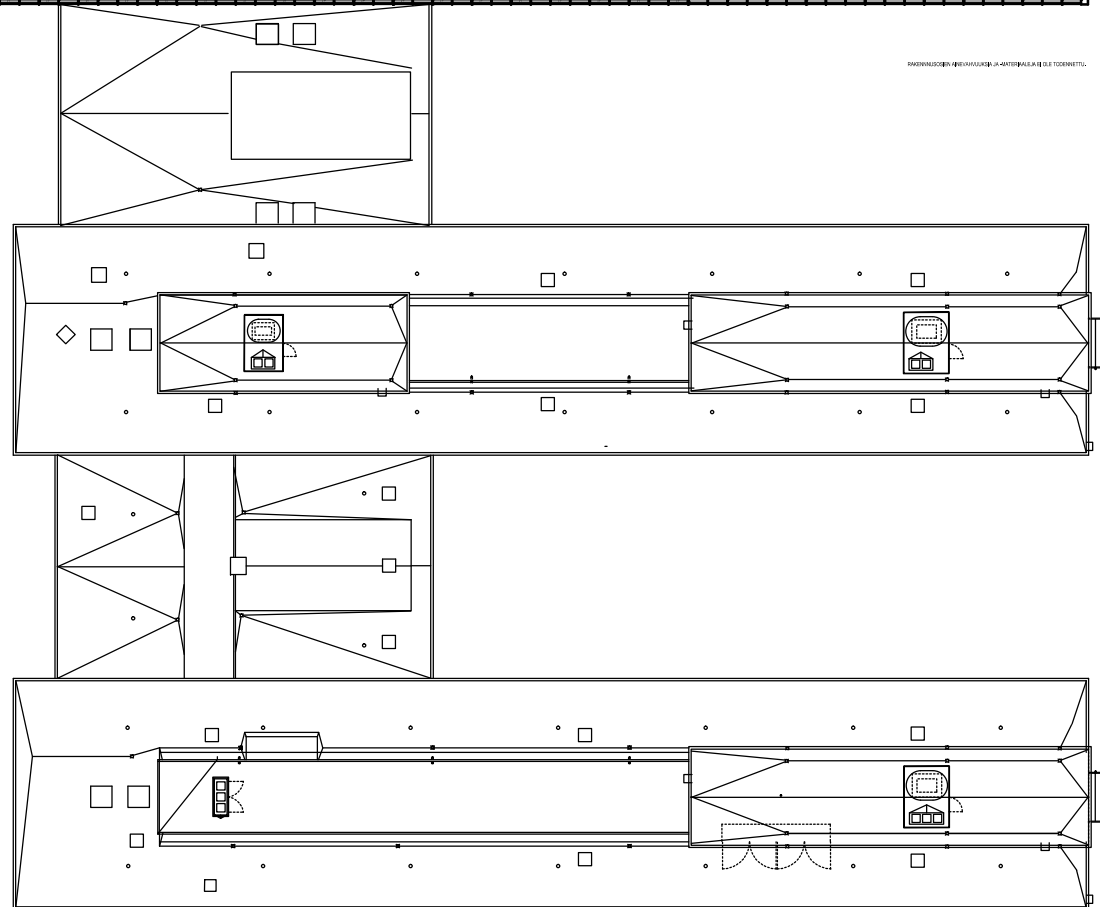
2. kerroksen nykytilanne

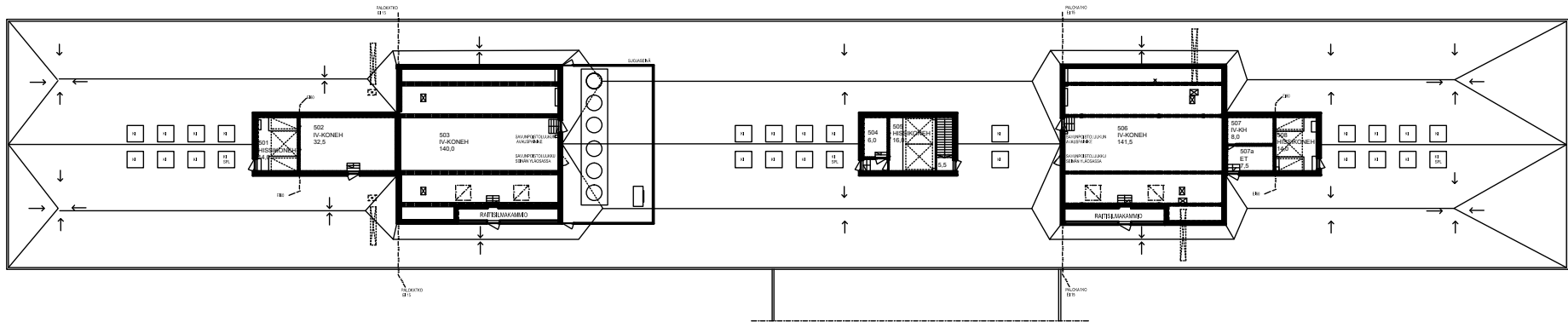
KÄYNNÄKÖKORTTI: KÄYNNÄKÖKORTTI, JÄ-ARVOT: PALV.H 0.8, TOIMIKUORI.

KÄYNNÄKÖKORTTI: KÄYNNÄKÖKORTTI, JÄ-ARVOT: PALV.H 0.8, TOIMIKUORI.

4. KRS

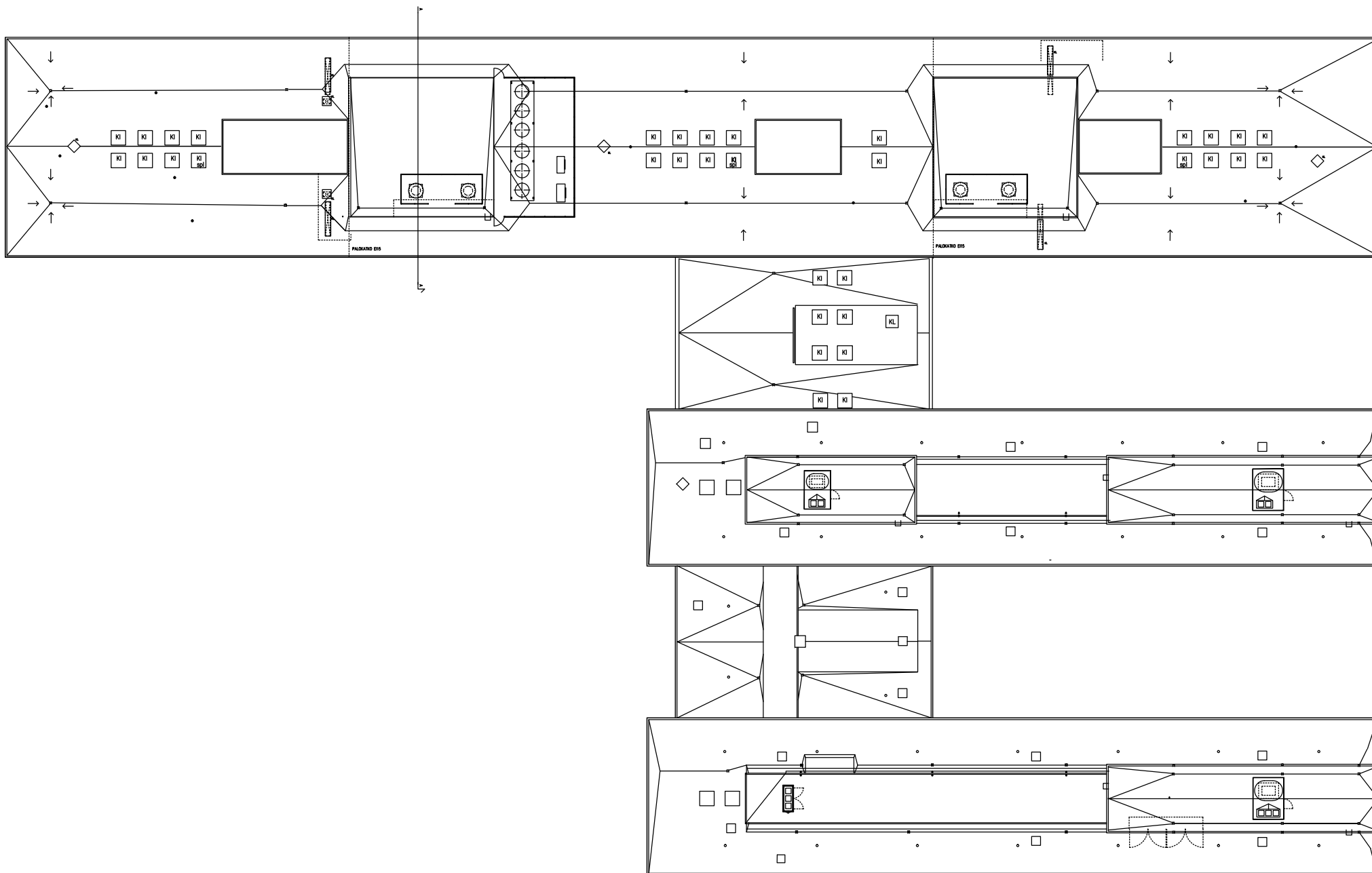

4. kerroksen nykytilanne

IV KH KRS

Ilmastointikonehuoneet A-siiven 4. kerroksen katolla, nykytilanne

Vesikatto, nykytilanne

1132 Aula

1132 Aula

1300 Aula

PÄÄAULA

Tuulikaappi 1201B ja Porras 1201A

1301 Auditorio

AUDITORIO

1100 Käytävä

1129b käytävä

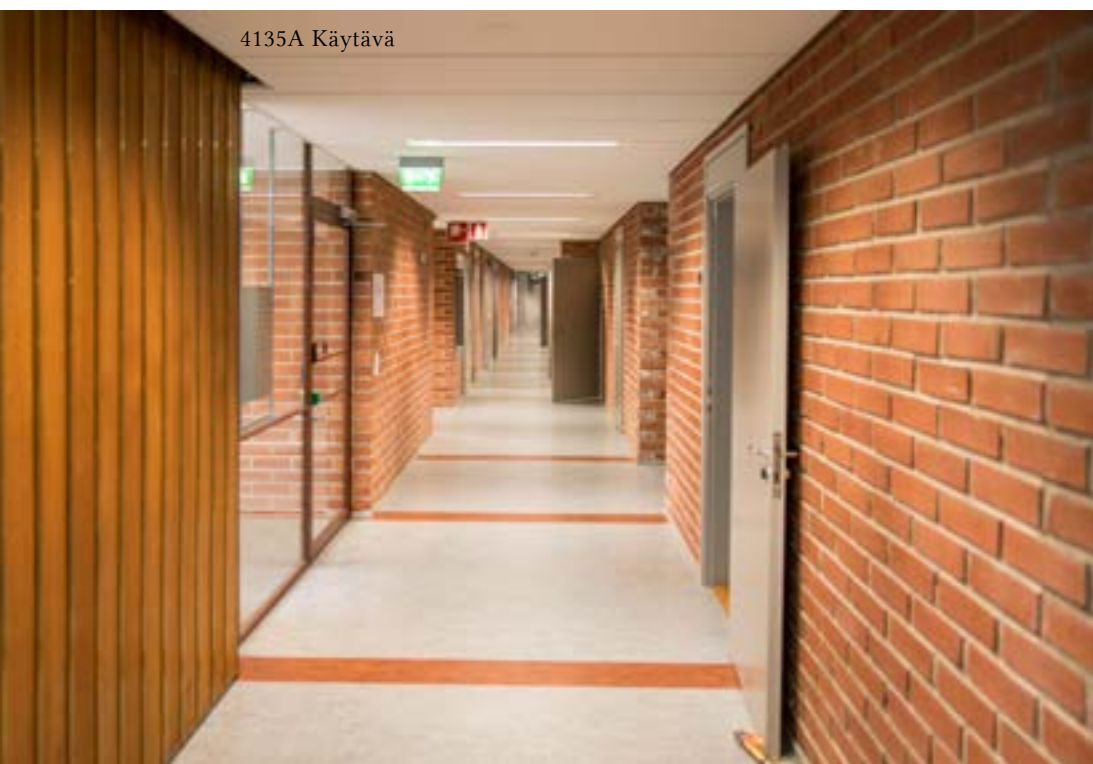
A-SIIVEN KAKSOISKÄYTÄVÄ

2149 Käytävä

2185 Käsiarkisto

4135A Käytävä

3107 Käytävä

2170 Vaatesäilytys

4142a Käytävä

1150 Porrashuone

1148 Käytävä

1148 Käytävä

A-SIIVEN PÄÄDYN PORRASHUONE JA KÄYTÄVÄ

1200 Käytävä

1300A Käytävä

1221 Käytävä

B- JA C -SIIPIEN KESKIKÄYTÄVÄT

C-SIIVEN KÄYTÄVÄ JA SIIHEN LIITTYVÄ VALOKUILU

3115 Porrashuone

2117 Porrashuone

PORRASHUONEET

2117 Porrashuone

4145 Porrashuone

Yksityiskohtia

3190 Porrashuone

3184A Porrashuone

2339A Porrashuone

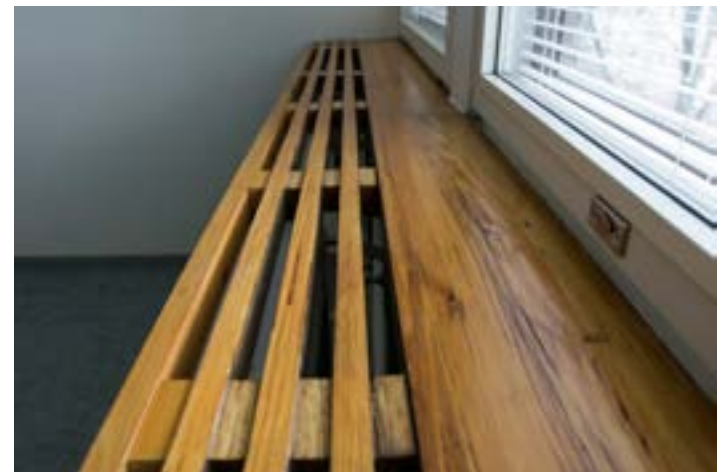

1118 Toimisto

4123 Toimisto

TOIMISTO- JA TYÖHUONEET

4101 Yksilötyöalue

1228 Toimisto

4127 Toimisto

4101 Yksilötyöalue

2131 Avotoimisto

3150 Koulutus/ Neuvottelutila

2177 Neuvottelu

3135 Avotoimisto

1202 Kokoustila

3151 Neuvottelu

1208 Asiakaspalvelu

ENTINEN MAAHERRAN TYÖHUONE

2321 Maaherra

2321 Maaherra

111 Ruokasali

110 Kabinetti

RUOKALA JA KEITTIÖ

108 Jakelu

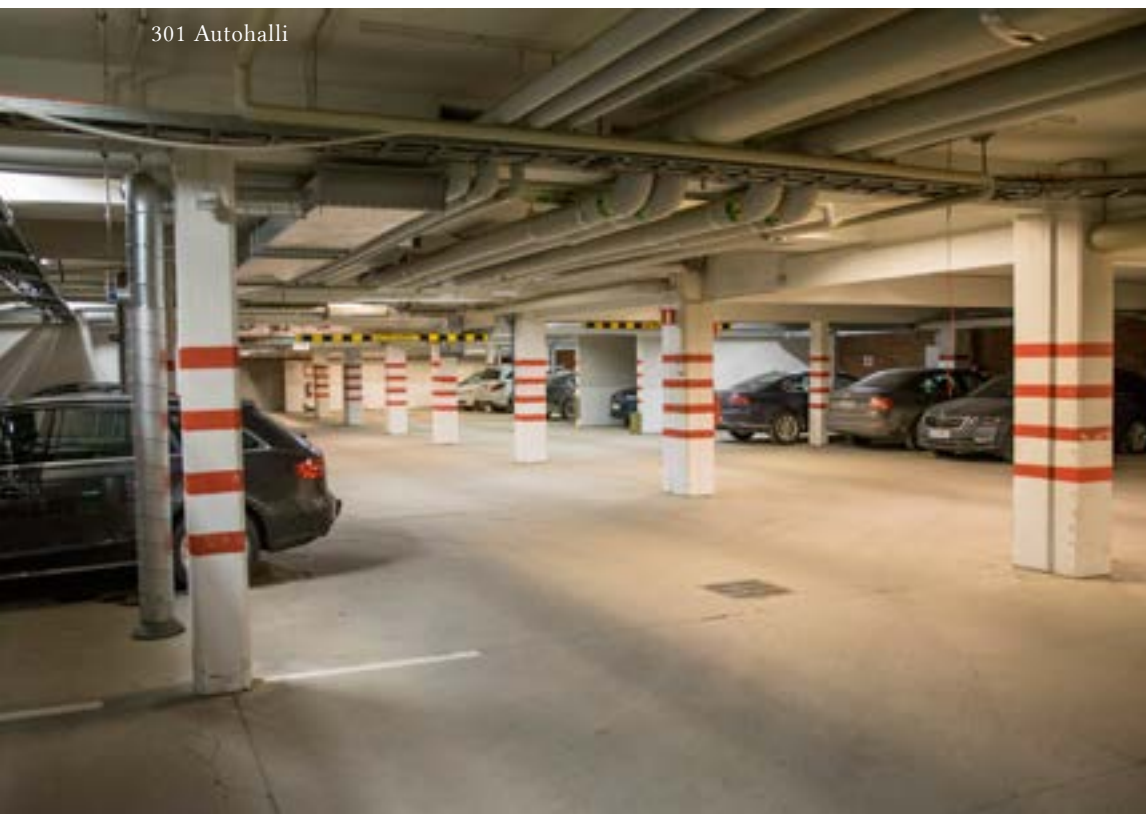

102 Keittiö

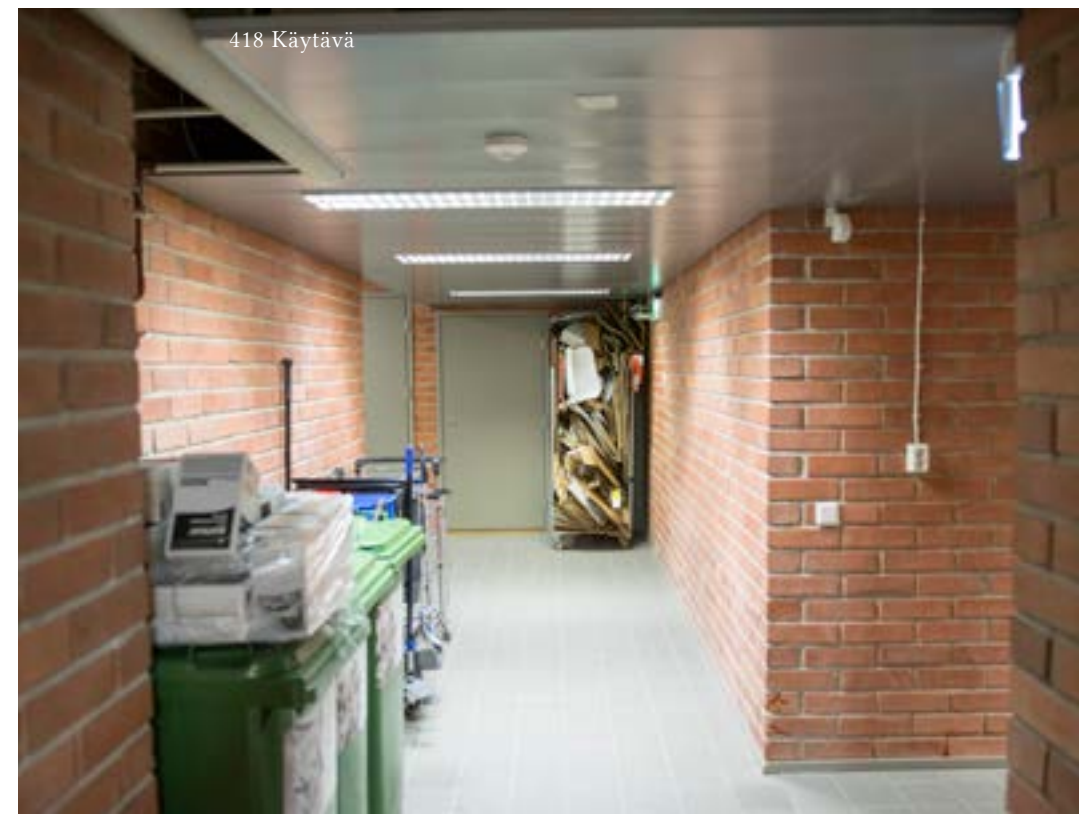

319A Käytävä

KELLARITILAT

301 Autohalli

418 Käytävä

317 Sähkökaappi

156 Tekninen tila

401 Pumppuhuone

321 Väestönsuoja

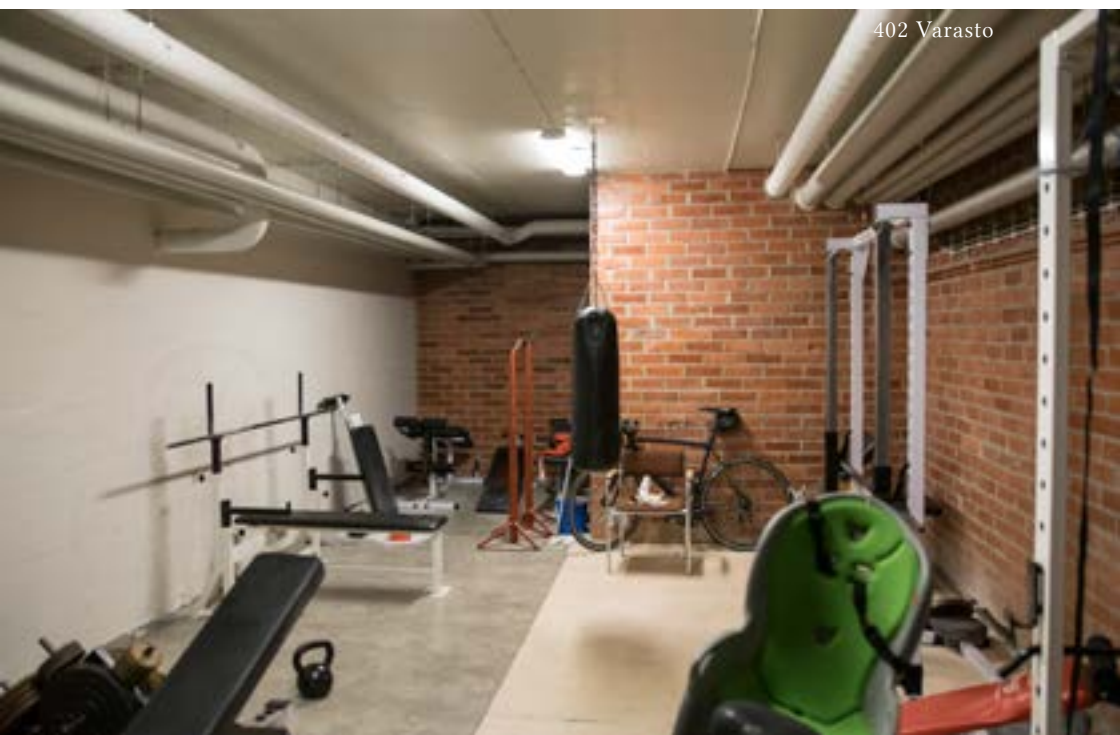
321 Väestönsuoja

415 Väestönsuoja

118 Pukuhuone

402 Varasto

108 Wc

MAAHERRAN ASUINRAKENNUKSEN OMINAISPIIRTEET

SIJAINTI JA YMPÄRISTÖ

Maaherran asuinrakennus on sijoitettu tontin etelän puoleiseen nurkkaan virastotalon sisäpihalle. Asunnosta avautuu maisemat Sairaalakadulle ja joelle päin, kun taas virastotalolle päin rakennus sulkeutuu enemmän pienempien ikkunoinen. Näin asumiselle on saatu enemmän omaa rauhaa ja yksityisyyttä.

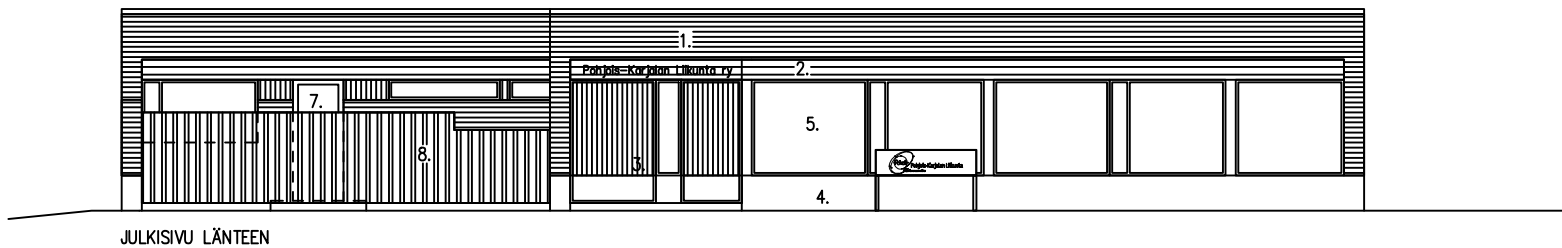
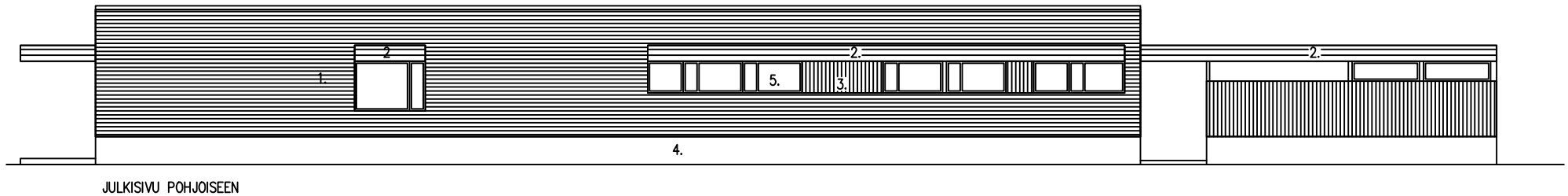
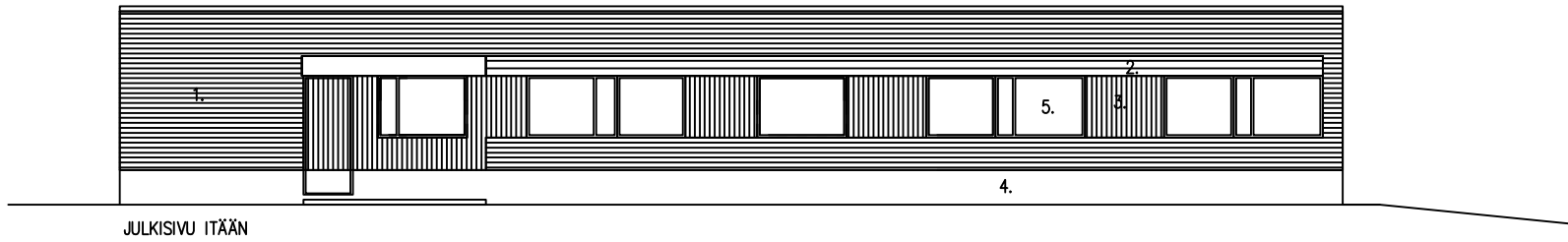
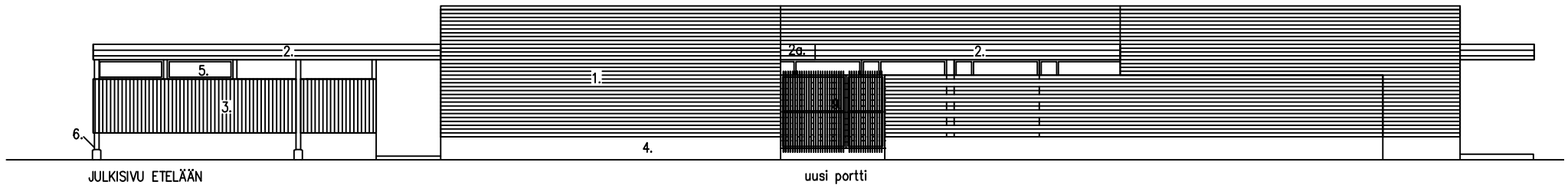
MASSA JA JULKISIVUT

Maaherran asunto on atrium-tyyppinen rakennus, joka on ajalle tyypillisesti suhteellisen matala, tasakattoinen ja räystääton. Rakennus noudattaa virastotalon linjakasta 1960-luvun arkkitehtuuria.

Alkuperäiset julkisivupiirustukset tuovat mieleen tiilimuurit virastotalon pihamaalla. Muurit ovat osa virastotalon kokonaisuutta ilman tarkempaa pienrakennuksille tyypillistä detaljiikkaa. Tällä arkkitehti on halunnut luoda selkeän kokonaisuuden, eikä niinkään erillistä omakotitaloa tontin nurkkaan. Juuri tämä tekee maaherran asunnosta luontevasti kokonaisuuteen sopivan rakennuksen.

Entinen maaherran asuinrakennus virastotalon A-siiven katolta nähtynä.

- 1. PUNATIILI, ENT.
- 2. KUPARI, ENT.
- 2a. KUPARI, UUSI
- 3. PYSTYLAUDOITUS, ENT., RUSKEA
- 4. BETONI, ENT., LAUTAMUOTTIPINTA
- 5. LASI, ENT
- 6. TERÄS, ENT., RUSKEA
- 7. PUUOVI, ENT., RUSKEA
- 8. LAUTA-AITA, ENT., RUSKEA
- 9. MAALATTU TERÄS

Entisen maaherran asuinrakennuksen julkisivut.

Alkuperäisistä suunnitelmista poiketen rakennuksen luoteis- ja lounaispuolelle ei ole tehty ulkoseinien ulkopuolista tiiliaitaa. Aita on toteutettu lyhempänä ja atriumpiha on näin jäänyt pienemmäksi. Aluksi luoteispuolelle on tehty pienempi puurakenteinen katos ja varasto. Myöhemmin samalle sivulle on rakennettu puurakenteinen autokatos, joka on jonkin verran muuttanut rakennuksen ilmettä virastotalolle päin.

Julkisivut noudattelevat pääosin virastotalon detaljiikkaa tiililimityksineen, raakabetonisokkeleineen ja kuparilistoineen.

JULKISIVU ETELÄÄN

JULKISIVU LÄNTEEN

JULKISIVU POHJOISEEN

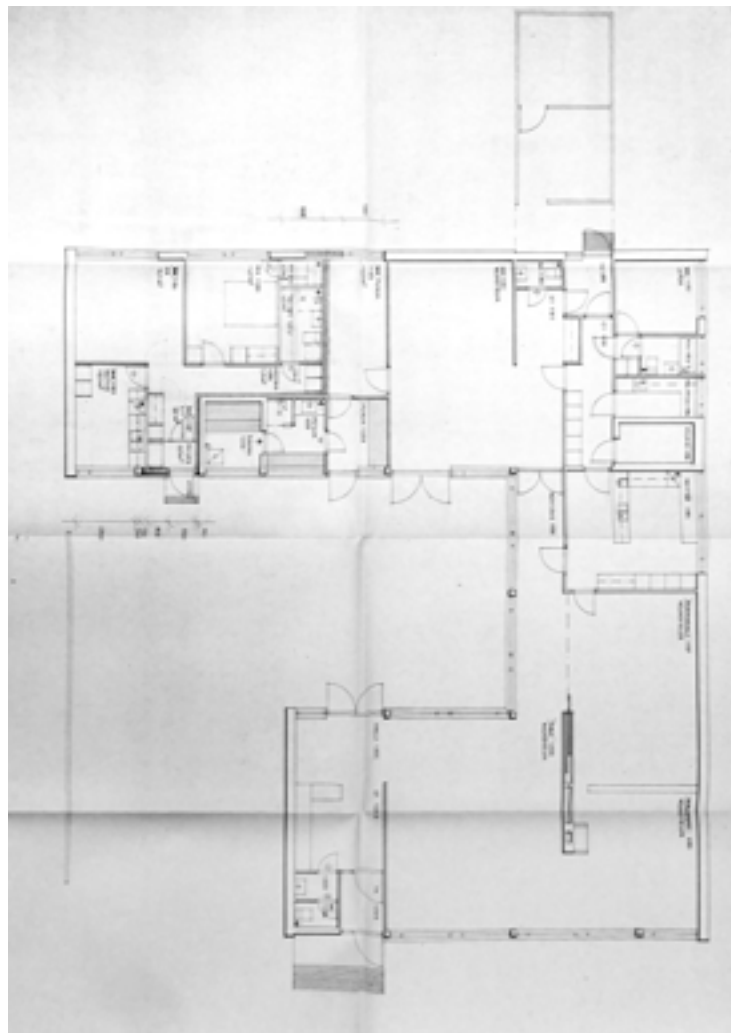
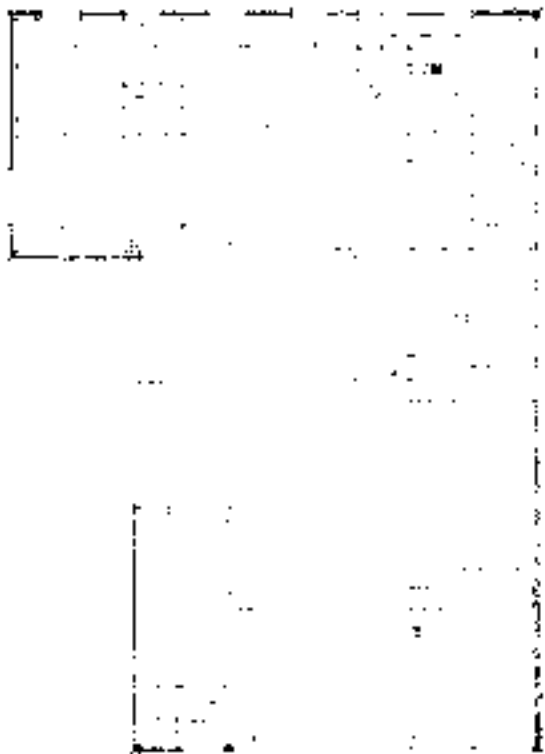

JULKISIVU ITÄÄN

SISÄTILAT

Sisätiloja on muutettu ajan saatossa useaan kertaan ja tilat ovat tällä hetkellä toimistokäytössä. Alkuperäinen huonejärjestys on pääosin muuttunut. Alkuperäisessä suunnitelmassa sisätilojen avoimet tilat sijoitettiin loogisesti atriumpihan ympärille, jolla luotiin suuri, valoisa ja avoin sisä-/ulkotila. Tällä ulkotila pyrittiin saamaan luontevaksi osaksi sisätilaa. Kellaria ei kuitenkaan toteutettu ja saunaosasto sijoitettiin siten, että suuri ja avoin ”sisä-atriumpiha” toteutui hieman pienemmässä muodossa. Sisätilojen avautuminen lasipinnoilla atriumpihalle ja joelle päin ovat olennaisin osa rakennuksen alkuperäistä sisätilojen luonnetta ja ideaa.

Alkuperäisessä suunnitelmassa (piirros vasemmalla, 30.5.1963) sisätilojen avoimet tilat sijoitettiin loogisesti atriumpihan ympärille, jolla luotiin suuri, valoisa ja avoin sisä-/ulkotila. Toteutuneessa rakennuksessa tehtiin kuitenkin sauna pesuhuoneineen rakennuksen makuuhuonesiipeen. Saunatilat näkyvät vuoden 1981 muutospiirustuksessa (oikealla).

103 Info / eteinen

105 Toimisto

104 Avoitoimisto

TOIMISTO- JA KOKOUSHUONEET

125 Avotoimisto

123 Toimisto

109 Kokoushuone

117 Eteinen

111 Keittokomero

127 WC

129 Kahvio

MUUT TILAT

RAKENNUSTAPA JA TEKNIikka

VIRASTOTALO

Alkuperäisiä rakennesuunnitelmia tai rakennusloistuksia ei ollut käytössä ja rakenteet on arvioitu valokuvien ja pääpiirustusten perusteella sekä 2000-luvun peruskorjaushankkeen rakennepiirustusten avulla.

KANTAVA RUNKO

Rakennuksen runkona ovat betoniset pilarit ja ylälaattapalkit. Pääsisäänkäynnin alueella ”kongissa” on jyvät betonipilarit, jotka kannattelevat kolmen kerroksen rakenteita. Yläpohjissa on ulkoseinien lähellä pilarilinjassa alalaattapalkit.

Huonekorkeus on yleisesti noin 2,8m ja kerroskorkeus noin 3,0m (pääpiirustuksen perusteella).

YLÄPOHJA

Tasakaton vesikatteena on bitumikermi ja katot on varustettu kattokaivoilla. Kattorakenteiden alla on tuuletettava tila, puiset kattokannakkeen, lämmöneristekerros ja kantava betonilaatta.

ULKOSEINÄ

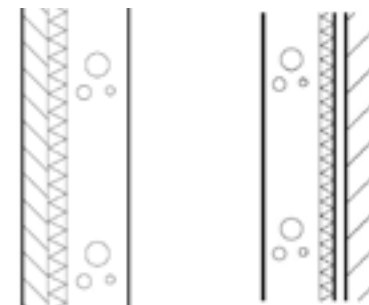
Julkisivumuuraus, lasivillaeristys ja sisäkuori betonia. Sokkelin ulkokuori on tehty kuorielementeillä. Päädyissä kantava sisäpuolinen betonirunko on 200 mm paksu, lämmöneristevilla on 50 mm, tuuletusrako 40 mm ja muuraus 130 mm. Ainakin kongin kohdalla (mahdollisesti myös muilla ikkunaseinillä) ulkoseinän sisäpuolinen osa on muurattu tiilellä.

VÄLIPOHJAT

Massiivinen ylälaattapalkisto, käytävien alueella alakatot, joissa on nähtävästi ollut alkuperäinen poistoilmanvaihtoputkisto.

PERUSMUURIT

Kellarissa kantava perusmuuri on betonia ja sisäpuolella on kovavilla tai polystyreenieriste. Sisäpinta on vuorattu tiilellä. Rakenne on siis betoni - eriste - tiili. Väestönsuojassa myös sisäkuori on betonia.

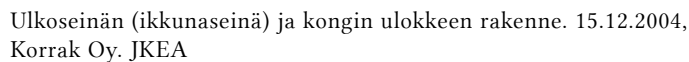
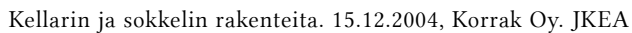

Perusmuuri kellarissa. Ulkoseinä päädyssä.

ALAPOHJAT JA PERUSTUKSET

Maanvarainen betoninen alapohja. Eristettä tai rakennekerroksia ei ole varmistettu.

Rakennus on perustettu anturoille tai palkkien varaan ja varustettu salaojilla. Mahdollisen paalutuksen olemassaoloa ei ole varmistettu.

JULKISIVUMATERIAALIT

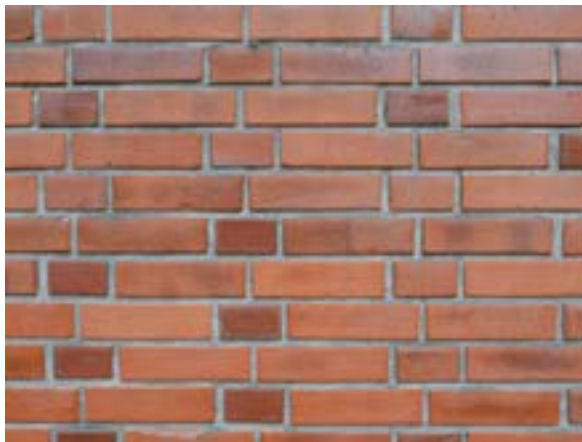
Virastotalo on rakennettu noin 800 000 tiilestä ja tiilet oli valmistettu Tohmajärven tiilitehtaalla. Tiilijulkisivut on paikalla muurattu käsin punaisesta ja sileästä normaalitiilistä. Muuraus on toteutettu ns. munkkilimityksellä. Limitystä kutsutaan myös goottilaiseksi limitykseksi. Nauhaikkunoiden yläreunoissa, joidenkin ikkunoiden alaosissa ja räystäspellissä on käytetty profiloitua kuparipeltiä. Pääsisäänkäynnin ympärillä on käytetty ansiokkaasti tammea, joka tuo rakennukseen lämpöä ja materiaalista pehmeyttä rationaalisen kovuuden rinnalle.

B- ja C-siipien iv-konehuoneiden julkisivumateriaali on polttomaalattua alumiinisäleikköä (2004).

Sokkelirakenne on betoninen kuorielementti.

KATTO

Kattokaivoilla varustettu tasakatto on päällystetty bitumihuovalla. Alkuperäisessä suunnitelmassa on katon ulkosyrjille viettävät kattokallistukset ja lähellä ulkoseinälinjaa olevat kattokaivot. Katot on kuitenkin toteutettu lähempänä rungon keskiviivaa sijaitsevilla kaivoilla ja kaadoilla. Räystäänä on siro ja niukka räystäspelti.

Julkisivujen muuraus on toteutettu ns. munkkilimityksellä, jota kutsutaan myös goottilaiseksi limitykseksi.

3301 Ilmanvaihtokonehuone C-siiven katolla

ILMANVAIHTO

Alkuperäisenä ilmanvaihtona toimi pelkkä koneellinen poistoilmanvaihtojärjestelmä. Arkistoihin järjestettiin erillinen ilmanvaihto. Tuuletinhuoneita (ilmanvaihtokoneiden tilat) sijaitsi vain A-siiven katolla kahden hissikonehuoneen yhteydessä. B- ja C-siipien katoilla sijaitsi pelkästään muutama huippuimuri. Ilmanvaihdon määrä on alkujaan ollut nykytilanteeseen nähden huomattavan vähäinen.

A-siiven yhtä tuuletushuonetta laajennettiin iv-konehuoneeksi ja B-siiven katolle rakennettiin uusi iv-konehuone (suunnittelu vuosina 1989-90).

Iv-konehuoneita on laajennettu aikojen saatossa kolme kertaa, vuosina 1990, 2004 ja 2006. Koneellinen tulo-poistoilmanvaihto on tullut nähtävästi B- ja C-siipiin 2004 muutoksen yhteydessä. Samassa hankkeessa ylimmän kerroksen käytäviin tehtiin nykyiset kattoikkunat. Iv-konehuoneet ovat suhteellisen suuria suhteessa rakennuksen massaan.

A-siipeen on tehty vuonna 2006 uudet iv-konehuoneet ja sisätiloihin runsaasti uusia alakatkoja ilmanvaihtoputkistoille.

LÄMMITYSJÄRJESTELMÄ

Alkujaan rakennukseen on suunniteltu kattilahuonetta, savupiippua ja kiinteän polttoaineen varastoa. Toteutussuunnittelussa näistä on kuitenkin luovuttiin kaupunkiin vuonna 1964 tulleen kaukolämpöverkoston ansiosta. Kaukolämpökeskus aloitti toimintansa syyskuussa 1965 ja saman vuoden lokakuussa myös virastotalo pääsi liittymään verkostoon. Polttoaineena lämpökeskuksessa oli öljy (teho 3,5 MW).⁴⁴ Kattilahuoneen nimi muutettiin vuoden 1964 piirustuksiin Lämmönjakohuoneeksi. Rakennuksessa on ainakin pääasiallisena lämmönjakojärjestelmänä ollut vesikiertoinen patterilämmitys ja patterit ovat ainakin osittain alkuperäisiä teräslevypattereita.

MAAHERRAN ASUINRAKENNUKSEN RAKENTEET JA TALOTEKNIikka

Vesikatto on samaa tyyppiä virastotalon katon kanssa eli kattokaivoilla varustettu tasakatto, jossa on bitumikermi-pinnoite. Yläpohja on tuulettuva. Ulkoseinärakenteena on kantava tiili, lämmöneristevilla ja julkisivut on muurattu. Rakennuksessa on sekä muurattuja että puurakenteisia väliseiniä. Alapohja on kaksilaattarakenne, jossa eristeenä on lecabetoni. Pohjalaatan päällä on pikikerros, joka ulottuu betonisokkelin sisäkuorta pitkin julkisivumuurausten alle. Rakennesuunnitelmien mukaan rakennus on varustettu salaojilla.

Ilmanvaihto on hoidettu neljällä huippuimuripoistolla ja yhdellä tuloilmakoneella. Rakennuksessa (Pokalin tilassa 122 ja 123) on huonekohtaiset jäähdytysyksiköt.

Patterilämmitys, jonka putkisto on ajalle tyypillisesti alapohjassa. Lämpö saadaan nähtävästi virastotalon kaukolämpövaihtimelta.

44 Elsinen, 1998, 54.

YHTEENVETO

POHJOIS-KARJALAN LÄÄNIN MONUMENTTI

Kuningas Kustaa III perusti vuonna 1775 Savon ja Karjalan läänin. Vuonna 1832 läänin nimi oli Kuopion lääni. Hallinnollisesti Pohjois-Karjala oli osa Kuopion läänin, mutta se muodosti selkeästi oman talousalueensa. Tämänkin johdosta haave omasta Pohjois-Karjalan läänistä oli esillä jo 1800-luvun alkupuolella. 1800-luvun loppupuolelta lähtien alettiin perustaa piirihallintoviranomaisia. Tämä vaikutti uusien aluejakojen syntyyn.

Vuosikymmenien aikana ja monien laadittujen mietintöjen ja yritysten kautta Pohjois-Karjalan lääni erotettiin Kuopion läänistä vuonna 1960. Haave omasta läänistä oli saavutettu. Läänin pääkaupungiksi tuli Joensuu. Erilaisten aluepolitiikassa tapahtuneiden muutosten jälkeen syyskuussa 1997 lääninjakko uudistettiin, joka vähensi läänien määrää. Uudistuksen tarkoituksena oli julkishallinnon keventäminen ja säästö hallintokuluissa. Pohjois-Savon ja Pohjois-Karjalan lääneistä, ja osasta Mikkelin läänin muodostettiin Itä-Suomen lääni. Kehitys läänien suhteen koki jälleen vuonna 2009 uuden muutoksen, jolloin ne kaikki lakkautettiin ja tilalle muodostettiin aluehallintovirastot ja elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset.

Arkkitehti Kurt Simbergin suunnittelema Pohjois-Karjalan läänin virastotalo valmistui vuonna 1966 ja maaherran asuinrakennus vuonna 1967. Virastotalon koko (58 500 m³) noudatti 1960-luvulla valmistuneiden väliportaan hallinnon virastotalojen kokoa (vrt. Mikkelin virastotalo, valm. 1966, 50 600 m³, Turun virastotalo, valm. 1967, 97 000 m³). Rakennus on ollut koko historiansa ajan valtion eri viranomaisten toimitiloina. Tätä selvitystyötä tehdessä osa tiloista oli tyhjillään.

Pohjois-Karjalan läänin perustamisella oli suuri poliittinen, talousmaantieteellinen ja symbolinen merkitys. Vuonna 1966 valmistunut virastotalo tehtiin läänin pääkaupunkiin Joensuuhun ja kaikessa massiivisuudessaan se onkin Pohjois-Karjalan läänin monumentti.

RATIONAALISEN LINJAKASTA

Virastotalon rationaalinen arkkitehtuuri on niukkaa ja erittäin selkeälinjaista. Virastotalon arkkitehtuurin ominaispiirteitä ovat linjakkuus, rakennusosien ja yksityiskohtien toistuvuus ja järkiperäinen johdonmukaisuus. Rationalismi sopi virastorakentamiseen hyvin aikana, jolloin valtion viranomaisille rakennettiin paljon toimitiloja ympäri Suomen. Pohjois-Karjalan läänin virastotalo oli niin sanottu monikäyttäjäinen rakennus, jossa oli tilat useille alueellisille valtion viranomaisille. Rakennuskokonaisuus muodostuu kolmesta puikkomaisesta massasta, jotka yhdistyvät toisiinsa ensimmäisen kerroksen pääaulan kautta. Kaupunkikuvallisesti virastotalo yhdessä maaherran asuinrakennuksen kanssa ottaa haltuun kokonaisen korttelin. Suuren virastotalon rakentaminen muutti Joensuun keskustan koillisosaa voimakkaasti. Se rakennettiin kortteliin, jossa oli aiemmin ollut sairaalatoiminnan käytössä olleita verrattain pieniä puurakennuksia. Varsinkin Torikadun puolella muutos oli huomattava, koska sen varrelle sijoittuu virastalon suurin nelikerroksinen, miltei koko korttelin mittainen (123 m) siipi, joka muodostaa kadun puolelle selkeän katutilan. Virastotalon kaksi muuta siipeä ovat kaksikerroksisia ja maaherran asuinrakennus yksikerroksinen, joten korttelin rakennusmassa madaltuu ja avautuu Rantakadun sekä puiston suuntaan. Tämän ansiosta jokitörmän avoin puisto sekä korttelin sisäpiha muodostavat hyvin yhteensopivan kaupunkitilakokonaisuuden.

Tiilijulkisivut on paikalla muurattu käsin punaisesta ja sileästä normaalitiilistä ns. munkkilimityksellä (tai goottilaisella limityksellä). Virastotalon pitkien julkisivujen nauhaikkunat sekä hallitsevat julkisivua että voimistavat sen horisontaalisuutta. Nauhaikkunoiden yläreunoissa, joidenkin ikkunoiden alaosissa ja räystäspellissä on käytetty profiloitua kuparipeltiä. Rakennuksen pääsisäänkäynti on sijoitettu kohtaan, johon tulija saapuu avoimen jalopuulla vuoratus ”kongin” kautta ja samalla näkee puistomaisen sisäpihan ennen siirtymistä sisälle pääaulaan. Punatiili on hallitseva materiaali sekä julkisivussa, että sisätiloissa. A-siipi on suurin sisältäen neljä kerrosta ja kaksoiskäytäväratkaisun. B- ja C -siivissä on kaksi kerrosta ja yhdet keskikäytävät. Sisällä punatiiltä on pääaulassa ja käytävissä. Porrashuoneet on rapattu vaaleaksi ja kattoikkunat tuovat käytäviin luonnonvaloa.

Peruskorjaushankkeissa 1980-luvun lopulla ja 2000-luvulla on tehty muutoksia rakennuksen alkuperäiseen arkkitehtuuriin. 1980-luvun korjauksen suurimpana muutoksena voidaan pitää ikkunoiden puitejaon muuttamista. Lisäksi B-siiven katolle rakennettiin ilmastointikonehuone.

2000-luvulla A- ja C -siipien katoille lisättiin ilmastointikonehuoneet ja valokuilut. Koneellisen ilmastoinnin lisääminen rakennukseen näkyy myös sisätiloissa erilaisina rakenteina. A-siiven kaksoiskäytäväratkaisua muutettiin ja seiniä purettiin paikoin avotoimistojen aikaansaamiseksi. Lisäksi palo-osastointeja parannettiin uusilla palo-ovilla ja -seinillä. Toimistohuoneissa on pääasiassa kuitenkin säilytetty alkuperäiset lakattua puuta olevat ikkunapenkit.

Maaherran atrium-tyyppinen asuinrakennus on virastotalon tavoin selkeälinjaista arkkitehtuuria. Rakennus on sijoitettu tontille niin, että se avautuu Pielisjoen suuntaan ja virastotalon suuntaan rakennus on enemmän suljettu. Rakennus on kokenut useita sisätilamuutoksia ja tällä hetkellä se toimii toimistona. Rakennus on olennainen osa virastotalokokonaisuutta historiallisesti sekä kaupunkikuvallisesti.

Valtion aluehallinnon muutosten myötä eri viranomaisten tilatarpeet ovat muuttuneet moneen kertaan sen jälkeen kun Pohjois-Karjalan lääni perustettiin. Sisätiloja on muutettu käyttäjien tarpeiden mukaisesti ja toisaalta varsinkin peruskorjaushankkeissa 1980-luvun lopulla ja 2000-luvulla on tehty muutoksia alkuperäiseen arkkitehtuuriin. Virastotalon rationalistisen arkkitehtuurin piirteet on kuitenkin pääosin säilytetty.

Ylempänä pian rakennuksen valmistumisen jälkeen otettu kuva pääaulasta. Alempana toukokuussa 2019 otettu kuva suunnilleen samasta kohdasta.

Alkuperäisen arkkitehtuurin säilytettyjä piirteitä ja pintoja ovat yhteys suurten ikkunoiden kautta sisäpihalle, laattalattia, laipio, vaaleaksi rapatut porrashuoneet ja auditorion (alun perin oikeuden istuntosali) ovet.

Valaisimia, lasiseiniä ja -ovia sekä ilmastoinnin rakenteita on lisätty eri peruskorjausvaiheissa.

Arkistokuva: Arkkitehtuurimuseo

LÄHTEET

ARKISTOLÄHTEET

Arkkitehtuurimuseo
kuva-arkisto

Helsingin kaupunginmuseo
City-inventointi. Kuvalähde: Finna

Joensuun kaupungin kaavoitus
vanhat kaavat

Joensuun kaupungin keskusarkisto, JKEA
pääpiirustukset
rakennepiirustukset

Joensuun rakennusvalvonnan arkisto, JORV
rakennuslupa-asiakirjat

Kansallisarkisto, KA
Rakennushallituksen piirustuskoelma II

Kansallisarkisto, Joensuun toimipiste, KA,
Joensuu
Pohjois-Karjalan lääninhallituksen
arkisto

Pohjois-Karjalan museo
kuva-arkisto

PAINETUT LÄHTEET JA KIRJALLISUUS

Aarnio, Samu & Kononen, Suonna & Piiparinen, Pekka 2018. *Pohjois-Karjalan arkkitehtuurioapas*. Sanomalehti Karjalainen.

Arkkitehti-uutiset 10/1984.

Elsinen, Pertti 1998. Joensuun historia, osa IV, vuodet 1954-1980. Gummerus, Jyväskylä.

Hämäläinen, Toimi 1986. Suunnittelun kehitys. *Rakennushallinto 1961-1986. Rakennushallinnon 175-vuotisjuhlakirja*. Rakennushallitus, Helsinki.

Juvonen, Jaana 1997. *Pohjois-Karjalan lääninhallitus 1996 - 1997*. PunaMusta, Joensuu 1997.

Järvelin, Esko 1985. *Pohjois-Karjalan lääni 1960 - 1985*. Kirjapaino Oy Maakunta, Joensuu 1985.

Kujala, Tuire 1986. Virastorakennukset. *Rakennushallinto 1961-1986. Rakennushallinnon 175-vuotisjuhlakirja*. Rakennushallitus, Helsinki.

Könönen, T. 1904. *Joensuun kaupunki vuosina 1848-1898*. Joensuu.

Timonen, Esa & Varis, Tuula-Liina. *Metsän Poika, Karjalan Kuvernööri*. WSOY:n graafiset laitokset, Juva 1996.

INTERNETLÄHTEET

Arkistojen Portti -sivusto
Lääninhallitukset
<http://wiki.narc.fi/portti/index.php/L%C3%A4%C3%A4ninhallitukset>
Viitattu 5.6.2019

Arkkitehtuurimuseon internetsivut
Arkkitehtuuri/Arkkitehdit / Kurt Simberg
<http://www.mfa.fi/arkkitehtiesittely?a-pid=16018690>
Viitattu 6.6.2019

Doria, Kansalliskirjaston julkaisuarkisto
Rakennushallituksen kertomukset vuosilta 1960, 1961 ja 1963
www.doria.fi
Viitattu 13.6.2019

Joensuun kaupungin kaavoitus, internetsivut
Piiparinen, Pekka 2011. Kulttuuri- ja rakennushistoriallinen selvitys. Liite 1. Keskustan osayleiskaavan aineisto.
<https://www.joensuu.fi/voimassa-olevat-kaavat>
Viitattu 4.6.2019

Kansallisarkiston digitaaliarkisto, KA
Yleiskartat (kokoelma)
Yleiskartat: Karta öfver storfurstendömet Finland med project till Ny Läneindelning

Museoviraston Valtiollerakennettu.fi -sivusto
Vuorinen, Juha Byrokratian käytävillä - so-
danjälkeisen virastotalotyyppin taustoitusta.
[http://www.valtiollerakennettu.fi/valtion-ra-
kennukset/byrokration-kaytavilla](http://www.valtiollerakennettu.fi/valtion-ra-
kennukset/byrokration-kaytavilla)
Viitattu 24.6.2019

Pohjois-Karjalan maakuntaliiton nettisivut,
www.pohjois-karjala.fi/maakuntakaava. Vaihe-
maakuntakaavan aineistot, erityisesti 3. vaihe-
maakuntakaavan selvitys
Maakunnallisesti merkittävä rakennettu kult-
tuuriympäristö;
Kaavoituskatsaus 2019

Senaatti-kiinteistöjen internetsivut
Manninen, Markus 2018. Valtion virastotalot
1809-1995. Arkkitehtitoimisto Manark Oy,
Julkaisija Senaatti-kiinteistöt.
[https://www.senaatti.fi/app/up-
loads/2018/07/2018_Manark_Valtion-virasto-
talot.pdf](https://www.senaatti.fi/app/uploads/2018/07/2018_Manark_Valtion-virasto-
talot.pdf)
Viitattu 4.6.2019

Yle.fi uutissivusto
Homeinen Joensuun poliisitalo puretaan.
9.6.2012.
<https://yle.fi/uutiset/3-5060830> Viitattu
12.6.2019.

Senadatti